

Reglerna om eftergift för bostadsbidrag

- förslag från RFV

Under beteckningen RIKSFÖRSÄKRINGSVERKET ANSER publicerar Riksförsäkringsverket bl a

- rättslägesanalyser och rättsfallsöversikter
- viktiga remissyttranden samt rapporter och framställningar till regeringen.

Beslut om remissyttranden samt rapporter och framställningar till regeringen har i regel fattats av verkets styrelse.

Utgivare: Enheten för bidrag

Upplysningar: Jessica Nyberg
tel 08-786 94 67

Skriftserier som ges ut av Riksförsäkringsverket:

RFV Föreskriver (RFFS)	Författningar med bindande föreskrifter
RFV Rekommenderar (RAR)	Allmänna råd om tillämpningen av författningar
RFV Vägledning	Beskrivning av författningsbestämmelser, allmänna råd, förarbeten, rättspraxis, exempel och kommentarer
RFV Analyserar	Resultat av utrednings- och utvärderingsarbete samt av uppföljnings- och konferensverksamhet.
RFV Anser	Tolknings- och uttalande om rättsläget och uttalande om verkets åsikt i olika frågor
RFV Informerar	Redovisning av statistik, upplysningar om regler, rutiner och praxis.
RFV Redovisar	Försäkringsanalyser och rapporter med mer begränsade frågeställningar.

Beställ hos: Riksförsäkringsverkets Kundtjänst Tfn 08-795 23 55
Fax 08-760 58 95. E-post: order@special.lagerhus.se eller på
Internet www.rfv.se Omslag: Foto Aftonbladet Bild.

Socialdepartementet

RFV:s förslag till ändrade regler för eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag.

I regeringsbeslut den 29 mars 2001 gavs Riksförsäkringsverket (RFV) i uppdrag att undersöka och ge förslag till lösningar samt i förekommande fall inkomma med förslag till justeringar och förtydliganden av reglerna för eftergift (28§ lagen om bostadsbidrag, BoL).

RFV har i tidigare genomförd uppföljning av de nya eftergiftsreglerna inte kunnat se att den från år 1999 nya eftergiftsregeln har, som tänkt, vidgat möjligheterna att efterge krav på återbetalning (RFV Anser 2000:4). Detta beror på lagstiftningens konstruktion med en mer eller mindre strikt skyldighet för bidragstagaren att anmäla inkomstförändringar under bidragsåret för att kunna komma i fråga för eftergift. Om eftergift kan beviljas helt eller delvis p.g.a. betalningsoförmåga, prövas först om bidragstagaren har uppfyllt sin anmälningsskyldighet till Försäkringskassan.

RFV lämnar nu konkreta lagändringsförslag som syftar till att klargöra och förtydliga tillämpningen av eftergiftsregeln. RFV föreslår att ändringar görs i 28§ BoL så att en eftergiftsprövning kan ske när det finns särskilda skäl. Vid bedömningen om sådana skäl föreligger skall särskilt beaktas sökandens – och i förekommande fall dennes medsökandes – ekonomiska eller personliga förhållanden. Även i de situationer då sökanden och dennes medsökande inte skäligen borde ha insett att anmälningsskyldighet förelåg, bör eftergift kunna prövas. Med en sådan konstruktion blir anmälningsskyldigheten inte det nålsöga som måste passeras innan en eftergiftsprövning över huvud taget kan komma i fråga. I rapporten beskrivs ett antal situationer när det enligt RFV bör bli möjligt att pröva eftergift trots att bidragstagaren inte lämnat ändrade inkomstuppgifter under bidragsåret.

RFV:s förslag förväntas leda till en större förståelse för reglerna och kommer aktivt att bidra till en mer likformig och rättvis tillämpning hos försäkringskassorna.

Det är inte möjligt att utifrån den statistik som finns säga något om hur många fall som kommer att beröras av RFV:s förslag. Kostnadsökningen uppskattas emellertid bli marginell och bör kunna finansieras inom nuvarande ekonomiska ramar.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Anna Hedborg i närvaro av avdelningschefen Stig Orustfjord, enhetschefen Jan Almqvist samt byrådirektören Jessica Nyberg, den senare som föredragande.

Anna Hedborg

Jessica Nyberg

Innehåll

1	Sammanfattning	7
2	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag ...	12
3	Inledning	13
3.1	<i>Uppdraget</i>	13
3.2	<i>Metod och disposition</i>	13
4	Bakgrund och utgångspunkter	15
4.1	<i>Den nuvarande eftergiftsregeln</i>	15
4.2	<i>Inkomststämning och uppföljning av eftergiftsregeln</i>	16
4.2.1	Inkomststämning av 1997, 1998 och 1999 års bostadsbidrag	17
4.2.2	Beslut om eftergifter för bidragsåren 1997 och 1998	19
4.2.3	Eftergiftsbeslut första kvartalet 2001 avseende bidragsåret 1999	20
4.2.4	Hur har återkravsskulden och eftergiftsbesluten utvecklats och hur mycket kan förväntas bli återbetalt?.....	22
4.3	<i>Anmälningsplikt för vissa situationer eller grupper av bidragstagare vid prövning av eftergift</i>	24
5	Kammarrättspraxis av 28 § BoL	25
5.1	<i>Bostadsbidragstagare som uppbär ersättning från Försäkringskassan</i>	25
5.2	<i>Inkomstökning efter det att bostadsbidraget upphört</i>	26
6	Riksförsäkringsverkets förslag	27
6.1	<i>Förslag till ny utformning av 28 § BoL</i>	28
6.2	<i>Skälighetsprövningar</i>	28
6.2.1	Inkomständringar efter det att bidraget upphört.....	28
6.2.2	Kända uppgifter hos Försäkringskassan	30
6.2.3	Bostadsbidragshushåll som uppbär socialbidrag	33
6.2.4	Övriga omständigheter.....	34
6.3	<i>Marginell differens mellan uppgiven inkomst och inkomst efter taxering</i>	36
6.4	<i>Ekonomiska förhållanden</i>	37
6.4.1	Hur bedöma betalningsförmåga?	38
6.5	<i>Personliga förhållanden</i>	39

7	Information till bidragshushållen.....	41
7.1	<i>Bidragstagarnas kännedom om bostadsbidragssystemets grundläggande regler.....</i>	<i>41</i>
7.2	<i>Vilken information får bidragstagarna i dag om anmälnings-skyldighet m.m.? .....</i>	<i>42</i>
7.2.1	<i>Ansökan .....</i>	<i>42</i>
7.2.2	<i>Beslutsbrev .....</i>	<i>43</i>
7.2.3	<i>Broschyr .....</i>	<i>43</i>
7.2.4	<i>Årlig information.....</i>	<i>43</i>
7.3	<i>Hur kan informationen vidareutvecklas?.....</i>	<i>43</i>
8	Administrativa och ekonomiska konsekvenser	46
8.1	<i>Administrativa konsekvenser .....</i>	<i>46</i>
8.2	<i>Kostnadsberäkningar och budgeteffekter .....</i>	<i>46</i>
9	Gender- och barnperspektiv	49
9.1	<i>Genderperspektiv.....</i>	<i>49</i>
9.2	<i>Barnperspektiv.....</i>	<i>49</i>

1 Sammanfattning

Regeringen har gett RFV i uppdrag att undersöka frågor om eftergiftsregeln i 28 § lagen om bostadsbidrag (BoL), och i samband med detta ge förslag till justeringar och förtydliganden av reglerna.

1999 ändrades eftergiftsregeln i BoL. Möjligheten att beviljas eftergift skulle vidgas. Regering anförde att man särskilt skall beakta hushållets förmåga att betala tillbaka ett bostadsbidrag som betalats ut med för högt belopp. Förutsättningen för att komma i fråga för eftergift är emellertid att uppgiftsskyldigheten till Försäkringskassan är uppfylld och att uppgifterna som lämnats är korrekta. Om hushållet inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet skall kravet på återbetalning inte efterges.

RFV gjorde år 2000 en uppföljning av den ändrade eftergiftsregeln.¹ RFV fann då att syftet med ändringen i 28 § BoL inte hade uppnåtts. RFV betonade att det i huvudsak berodde på lagstiftningens konstruktion eftersom eftergiftsprövningen sker i två steg:

- först kontrolleras om anmälningsplikten till Försäkringskassan vid ändrad inkomst har uppfyllts,
- om så skett beaktas om betalningsförmåga finns hos hushållet.

Om den återbetalningsskyldige inte uppfyllt kraven enligt första punkten avslås eftergiftsansökan oavsett om den återbetalningsskyldige har möjligheter att betala tillbaka bostadsbidraget eller inte. RFV konstaterade att den vanligaste orsaken till avslag är att bidragstagaren inte uppfyllt anmälningskyldigheten till Försäkringskassan. 92 procent av avslagen under 1999 berodde på detta.

Under 1999 inkom nästan 26 000 ansökningar om eftergift av återbetalningsskyldighet för bidragsåret 1997. Det motsvarar ca 13 procent av de cirka 204 000 hushåll som blev återbetalningsskyldiga. I tolv procent av de beslutade ärendena har eftergift beviljats helt eller delvis. Totalt beviljades eftergift med drygt 12 miljoner kronor för bidragsåret 1997. Det motsvarar i genomsnitt cirka 4 070 kronor per beviljandebeslut. Av den totala återbetalningsskulden eftergavs knappt två procent.

---

¹ RFV Anser 2000:4 Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag efter avstämning – uppföljning av hanteringen hos försäkringskassorna och effekterna för bidrags-hushållen av de ändrade reglerna.

RFV har i samband med tidigare uppföljning kunnat konstatera att tillämpningen skiljer sig mellan försäkringskassorna. Samma gäller för länsrätter och kammarrätter. Skillnaderna mellan kassornas beslut har varit stora. Den procentuella andelen beviljade hela eftergifter varierade mellan 1 och 18 procent för bidragsåret 1997. Under första kvartalet 2000 varierade andelen beviljade hela eftergifter för bidragsåret 1998 med mellan 0 och 17 procent. Försäkringskassan i Skåne hade båda åren högst andel beviljade eftergifter och kassan i Jönköping lägst andel.

RFV har tidigare pekat på följande situationer då verket anser det vara oskäligt att kräva att anmälningsskyldigheten till fullo skall vara uppfylld för att kassan skall kunna pröva rätten till eftergift. Det gäller:

- hushåll som fått inkomständeringar under kalenderåret vilka inträffat efter det att bidraget upphört,
- hushåll som uppbär både bostadsbidrag och socialbidrag, samt
- hushåll som under bidragsåret beviljas annan ersättning från Försäkringskassan.

RFV anser att det bör öppnas möjligheter att i bl.a. dessa situationer pröva rätten till eftergift trots att anmälningsskyldigheten inte är uppfylld.

Möjligheten att pröva om återkrav kan efterges helt eller delvis bör vara konstruerad så att det klart framgår av lagtext och förarbeten när detta kan ske. Målsättningen är att hushåll skall kunna förutse, förstå och överblicka, om de kan komma in fråga för eftergift. Ett sådant klagörande kommer vidare att aktivt bidra till en mer likformig och rättvis rättstillämpning.

RFV föreslår att ändringar görs i 28 § BoL på följande sätt:

En eftergiftsprövning kan ske när det finns särskilda skäl. Vid bedömning av om sådana skäl föreligger skall särskilt beaktas sökandens – och i förekommande fall, dennes medsökandes – ekonomiska eller personliga förhållanden. Även i de situationer då sökanden, och dennes medsökande, skäligen inte borde ha insett att anmälningsskyldighet enligt 24 § BoL förelåg under det kalenderår som preliminärt bostadsbidrag utgick, bör eftergift kunna prövas.

Med en sådan konstruktion blir anmälningsskyldigheten inte det nålsöga som måste passeras innan en eftergiftsprövning över huvud taget kan komma in fråga.

RFV:s förslag gör det möjligt för en bidragstagare som kan visa att en inkomstökning inträffat efter det att bidraget upphört under bidragsåret, och

därför inte har insett att anmälningsskyldighet förelegat, att få möjligheten till eftergift prövad trots att anmälningsskyldigheten inte har fullgjorts. Huvudregeln bör enligt RFV:s mening vara att man inte kan begära att en bidragstagare skall inse att en inkomstökning som inträffar efter att bostadsbidraget har upphört, skall anmäla denna till Försäkringskassan.

I de fall en bidragstagare uppbär bostadsbidrag och sedan under bidragsåret beviljas ytterligare en socialförsäkringsförmån från Försäkringskassan, anser RFV att eftergift i regel kan prövas trots att bidragstagaren inte har anmält en sådan inkomstökning. En sådan inkomstökning får anses redan vara känd av kassan. Enligt RFV:s mening torde det för en bidragstagare framstå som märkligt att behöva säkerställa sig om att han eller hon lämnar sina uppgifter till ett bostadsbidragsärende för att anmälningsskyldigheten skall vara uppfylld.

RFV anser vidare att en regeländring bör göras för den grupp socialbidragstagare som p.g.a. en inkomstökning får lägre socialbidrag och därigenom en i princip oförändrad ekonomisk situation trots en inkomstökning på pappret. RFV anser att huvudregeln för dessa situationer bör vara att de skall få sin eftergiftsansökan prövad trots att de inte anmält en inkomstökning. I dessa situationer är det enligt RFV:s förslag till ny 28 § BoL möjligt att göra en skälighetsprövning av anmälningsskyldighetens omfattning.

En annan situationer när RFV:s föreslagna utformning av 28 § BoL lämnar utrymme för att göra en skälighetsprövning av anmälningsskyldighetens omfattning, är exempelvis när den återbetalningsskyldige p.g.a. sjukdom inte har haft förmåga att uppfylla sin anmälningsskyldighet enligt 24 § BoL. Den fråga man då får ställa sig är om sjukdomsfallet har medfört att bidragstagaren inte har haft möjlighet att inse att han eller hon borde ha anmält en inkomstökning.

Ytterligare ett exempel där det kan finnas anledning att skälighetspröva anmälningsskyldigheten är när en person i bidragshushållet får en inkomstökning och den andra får en inkomstsänkning, och dessa förändringar är lika stora.

Bidragshushållen kan enligt förarbetena få sin rätt till eftergift prövad om skillnaden mellan uppgiven inkomst och inkomst efter taxering är rent marginell.² Enligt RFV är det önskvärt att vad som skall bedömas vara marginellt

---

² Prop. 1998/99:77 s. 10 där det sägs att ”Om beloppen vid en sådan jämförelse skiljer sig annat än rent marginellt åt skall utgångspunkten vara att någon eftergift inte skall kunna ske.

kommer till uttryck av lagstiftaren. Detta skulle bidra till en ökad likformighet. Det är vidare önskvärt att vad som bedöms vara marginellt knys till prisbasbeloppet så att det följer samhällets ekonomiska utveckling. Detta skulle förenkla Försäkringskassans tillämpning.

RFV föreslår därför att en årlig inkomstökning som motsvarar 20 procent av prisbasbeloppet fungerar som ett riktmärke för vad som kan anses vara en marginell inkomstökning. Det belopp som på så sätt framräknas bör avrundas till närmaste hundratal kronor. För 2001 skulle detta innebära 7 400 kronor per år och hushåll. Om det framräknade beloppet slutar på 50 kronor avrundas beloppet till närmaste högre hundratal kronor.

RFV anser att det är lämpligare att utgå från beneficiumreglernas förbehållsbelopp (i utsökningsbalken) vid bedömning av om betalningsförmåga finns, än nuvarande socialbidragsnivå. Det främsta skälet till detta är att socialbidragsnormen inte är avsedd att vara en standard ett hushåll skall leva på under en längre tid. Socialbidragets syfte är att vara det yttersta skydds nätet för människor i tillfällig ekonomisk kris och är ett stöd som garanterar konsumtion på en viss skälig levnadsnivå. Att utgå från beneficiumreglernas förbehållsbelopp som i stället garanterar en viss inkomststandard, förefaller tillräckligt vid bedömning av betalningsförmåga i samband med en eftergiftsprövning enligt BoL.

RFV anser att det i 28 § krävs ett förtydligande om att personliga förhållanden kan beaktas vid en eftergiftsprövning. Enligt RFV finns det fördelar med att paragrafen utformas på ett sätt där det tydligt framgår att hänsyn kan tas till sådana förhållanden. Konstruktionen skulle då mer komma att likna andra eftergiftsregler inom socialförsäkringsområdet³ och därmed bli mer förutsägbar för medborgarna.

RFV anser att eftergift även bör kunna komma i fråga om det finns särskilda skäl för det, med hänsyn till den återbetalningsskyldiges personliga förhållanden. Sådana skäl kan exempelvis finnas i situationer av rehabiliteringskaraktär eller andra liknande situationer där en eftergift av skulden är nödvändig för att rehabiliteringen skall lyckas eller för att den återbetalningsskyldige inte skall slås ut socialt.⁴ Försäkringskassan bör inte äventyra en rehabilitering

---

³ Jfr exempelvis 20 kap. 4 § AFL samt 20 och 35 §§ USL.

⁴ Jfr prop. 1995/96:208 Underhållsstöd till barn med särlevande föräldrar, m.m., s. 54 och 91.

genom att vägra eftergift, när detta framstår som skäligt med hänsyn till andra myndigheters handlande.

Sammanfattningsvis anser RFV att förslagen sammantaget kommer att aktivt bidra till en mer likformig tillämpning, såväl mellan försäkringskassorna som mellan länsrätter och kammarrätter.

Tidigare av RFV genomförd utvärdering har visat att bidragstagarna har en god kännedom om bostadsbidragets grundläggande regler och att såväl bidragstagarna som allmänheten i övrigt, i stort ställer sig bakom bostadsbidragets utformning.

Däremot är troligen förståelsen och acceptansen av anmälningsskyldigheten lägre hos vissa bidragshushåll, såsom de där inkomstökningen har inträffat efter att bostadsbidraget har upphört att utbetalas samt för socialbidragshushåll. RFV:s förslag till ändring av eftergiftsregeln riktar sig speciellt till dessa grupper. Om RFV:s förslag till lagändringar genomförs blir det enklare att ge en lättförståelig information om anmälningsskyldigheten, samtidigt som acceptansen för reglerna kan förväntas öka.

En regeländring enligt RFV:s förslag som innefattar skälighetsbedömningar kan inte styras av maskinella IT-rutiner. Den föreslagna ändringen kommer därmed troligen att leda till en ökad administrativ belastning för försäkringskassorna. Omfattningen härav samt hur stor ökningen av administrationskostnaderna är, går dock i dag inte att bedöma. Införande av en vidgad eftergiftsregel kan emellertid förväntas medföra färre omprövningar och överklaganden till länsrätt och därmed sänkta kostnader för länsrätter och försäkringskassor.

Det är inte möjligt att utifrån den statistik som finns säga något om hur många fall som kommer beröras av RFV:s förslag. Kostnadsökningen uppskattas vara marginell och bedöms kunna finansieras inom nuvarande ekonomiska ramar.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §⁵

Försäkringskassan skall besluta om återbetalning enligt 22 § och om återbetalning av bostadsbidrag som i övrigt har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Om det finns särskilda skäl för det får kassan efterge krav på återbetalning helt eller delvis. Vid bedömning av om sådana skäl föreligger skall särskilt beaktas sökandens och dennes medsökandes *förmåga att kunna betala tillbaka bidraget. Om dessa inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet enligt denna lag eller medvetet eller av oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter till grund för bedömningen av rätten till bostadsbidrag, får kravet på återbetalning inte efterges.*

Försäkringskassan skall besluta om återbetalning enligt 22 § och om återbetalning av bostadsbidrag som i övrigt har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Om det finns särskilda skäl för det får kassan efterge krav på återbetalning helt eller delvis. Vid bedömning av om sådana skäl föreligger skall särskilt beaktas sökandens och dennes medsökandes *ekonomiska eller personliga förhållanden. För att rätten till eftergift skall kunna prövas skall anmälningsskyldigheten enligt 24 § ha fullgjorts. Om sökanden och dennes medsökande inte har fullgjort sin anmälningsskyldighet kan eftergift ändå prövas om dessa skäligen inte borde ha insett att anmälningsskyldighet förelåg.*

Vid en senare utbetalning av bostadsbidrag eller annan ersättning som skall betalas ut av allmän försäkringskassa till någon som skall betala tillbaka bidrag enligt första stycket får kassan hålla inne ett skäligt belopp i avräkning på vad som har lämnats för mycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. De nya bestämmelserna skall dock tillämpas på bostadsbidrag som lämnats från och med den 1 januari 2000.

---

⁵ Senaste lydelse 1999:246.

3 Inledning

3.1 Uppdraget

Regeringen anser det angeläget att få frågan om eftergiftsregeln i 28 § bostadsbidragslagen (BoL) ytterligare belyst. Det skall emellertid även fortsättningsvis vara samma restriktiva tillämpning av möjligheterna till eftergift, eftersom återbetalning av preliminärt bidrag efter inkomstavstämning är en naturlig del av systemet.

Regeringen har gett RFV i uppdrag att undersöka och ge förslag till lösningar samt i förekommande fall inkomma med förslag till justeringar och förtydliganden av reglerna vad gäller:

1. Hur kravet på anmälningsskyldighet vid ändrade inkomstförhållanden vid ansökan om eftergift med återbetalningsbelopp skall vara utformat för hushåll som får inkomstförändringar efter det att bidraget upphört under bidragsåret samt för socialbidragshushåll.
2. Hur en mer likformig rättstillämpning mellan försäkringskassorna avseende eftergiftsregeln i 28 § kan uppnås.
3. Hur informationen till bidragshushållen kan vidareutvecklas för att kunskaperna om bl.a. kriterierna för eftergift och anmälningsskyldigheten skall förbättras.

Vidare skall RFV inkomma med förslag till författningstext och göra kostnadsberäkningar av förslagen. RFV skall också redovisa vilka administrativa konsekvenser förslagen har. Redovisningen skall överlämnas till Socialdepartementet senast den 1 juni 2001.

Även bostadsutskottet har i betänkande 2000/01:BoU1 framhållit behovet av att överväga konsekvenserna av lagstiftningens konstruktion för vissa hushåll.

3.2 Metod och disposition

Rapporten har tagits fram av en arbetsgrupp inom RFV där representanter för Enheten för bidrag, Enheten för statistisk analys, Lagenheten samt Ombuds-enheten har deltagit. Arbetsgruppen har utgått från RFV:s tidigare uppföljningar om bostadsbidragssystemet samt de slutsatser som finns i; RFV Anser 1999:6 Bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar, samt RFV Anser 2000:4 Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag efter avstämning.

Rapporten är sammanställd i nio kapitel. Den inleds först med en sammanfattning. I kapitel två finns förslag till författningstext. I det tredje kapitlet framgår regeringsuppdragets omfattning, metod och disposition. I kapitel fyra finns en redogörelse för bakgrunden till den nuvarande eftergiftsregeln och dess konsekvenser, samt statistiska uppgifter. I kapitel fem redogörs det för hur den nuvarande eftergiftsregeln har tillämpats av landets kammarrätter. I kapitel sex finns RFV:s förslag till ändring av eftergifts- respektive anmälningsregelns konstruktion samt vad som kan beaktas vid prövning av om särskilda skäl föreligger. RFV anser att förslagen bidrar till en mer likformig rättstillämpning. I kapitel sju kan man läsa om vilken information bidragshushållen får samt hur informationen kan vidareutvecklas för att kunskaperna om framför allt anmälningskyldigheten skall förbättras. I det åttonde kapitlet redogörs för de administrativa konsekvenserna av RFV:s förslag samt kostnadsberäkningar och budgeteffekter av förslaget. I det sista kapitlet framgår hur RFV:s förslag förhåller sig till gender- respektive barnperspektivet.

4 Bakgrund och utgångspunkter

Kostnaderna för bostadsbidraget ökade kraftigt i mitten av 1990-talet. Den 1 januari 1997 infördes ett reformerat bostadsbidragssystem för att minska kostnaderna. Det infördes också ett nytt system för inkomstprövning för att förebygga överutnyttjande av systemet och för att underlätta kostnadskontrollen.

Grunden för det nya inkomstprövningssystemet är att bostadsbidrag betalas ut löpande som preliminärt bidrag. Efter varje kalenderår fastställs det slutliga bostadsbidraget efter det att de av bidragstagarna lämnade inkomstuppgifter avstämms mot den taxerade inkomsten. Den som haft lägre inkomster än vad som uppgivits till Försäkringskassan får mer bidrag utbetalt. Den som uppgivit för låga inkomster får betala tillbaka.

Det preliminära bostadsbidraget skall så nära som möjligt motsvara det slutliga bostadsbidraget. För att öka träffsäkerheten är bidragstagarna under det år bidrag utbetalas, skyldiga att löpande anmäla alla förändringar som kan påverka bidragets storlek. En inkomstökning under kalenderåret innebär som regel att bostadsbidraget betalats ut med ett för högt belopp under tidigare bidragsmånader. För att i dessa situationer förbättra träffsäkerheten finns möjligheten att jämka (minska) det utgående löpande bostadsbidraget för resten av bidragsåret. Bidragstagaren ges också möjlighet att efter bidragsårets utgång justera sin inkomst för bidragsåret och göra en förtida återbetalning.

4.1 Den nuvarande eftergiftsregeln

Den 15 maj 1999 ändrades eftergiftsregeln i 28 § BoL. Den tidigare bestämmelsen gav Försäkringskassan möjlighet att efterge återkrav helt eller delvis endast om det fanns särskilda skäl för detta. I förarbetena till lagen anförde regeringen att en särskilt restriktiv tolkning av begreppet särskilda skäl skulle tillämpas.⁶ Regeringen framhöll att återbetalningen av för högt bostadsbidrag efter avstämning är ett naturligt inslag i systemet och därmed i viss mån förutsägbart. Därför borde en restriktiv tillämpning gälla för eftergift av krav på återbetalning av bostadsbidrag.

---

⁶ Prop. 1995/96:186 s. 54.

Regeringen föreslog i prop. 1998/99:77 att vidga möjligheten att få eftergift med fordran om återbetalningsskyldighet av för mycket utbetalt bostadsbidrag. Regering anförde att man särskilt skall beakta hushållets förmåga att betala tillbaka ett bostadsbidrag som betalats ut med för högt belopp. Förutsättningen för att komma i fråga för eftergift är emellertid att uppgiftsskyldigheten till Försäkringskassan är uppfylld och att uppgifterna som lämnats är korrekta. Om hushållet inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet skall kravet på återbetalning inte efterges. Om avvikelsen mellan uppgiven och taxerad inkomst är marginell uttrycktes att en fortsatt prövning av eftergift ändå är möjlig.

Enligt förarbetena⁷ bör

- rena misstag av bidragstagaren eller
- fall där bidragstagaren inte har insett eller skäligen bort inse att uppgifterna var felaktiga, inte leda till att eftergift är utesluten.

Vid dessa två situationer är det således möjligt att göra undantag från att anmälningsskyldigheten skall vara uppfylld för att en eftergiftsprövning skall kunna ske i det enskilda fallet. Tolkningen av just dessa undantagssituationer har enligt RFV varit en viktig orsak bakom svårigheterna att få en likformig rättstillämpning av 28 § BoL.

Om felaktiga uppgifter har lämnats ankommer det enligt sedvanliga bevisbörderegler – i båda undantagsfallen – på bidragstagaren att visa att han eller hon inte insett eller skäligen borde ha insett att uppgifterna var felaktiga.

För att bedöma om de uppgifter som lämnas är riktiga jämförs de inkomstuppgifter som bidragstagaren lämnat under löpande bidragsår med den taxerade inkomsten för bidragsåret. Utgångspunkten skall vara att eftergift bara medges om skillnaden mellan dessa uppgifter är marginell. Även i denna situation har bidragstagaren bevisbördan.

4.2 Inkomstavstämning och uppföljning av eftergiftsregeln

RFV gjorde år 2000 en uppföljning av den ändrade eftergiftsregeln.⁸ RFV fann då att syftet med ändringen i 28 § BoL inte hade uppnåtts. RFV betona-

---

⁷ Prop. 1998/99:77 s. 10.

de att det i huvudsak berodde på lagstiftningens konstruktion eftersom eftergiftsprövningen sker i två steg:

- först kontrolleras om anmälningsskyldigheten till Försäkringskassan vid ändrad inkomst har uppfyllts,
- om så skett beaktas om betalningsförmåga finns hos hushållet.

Om den återbetalningsskyldige inte uppfyllt kraven enligt första punkten avslås eftergiftsansökan oavsett om den återbetalningsskyldige har möjligheter att betala tillbaka bostadsbidraget eller inte. RFV konstaterade att den vanligaste orsaken till avslag är att bidragstagaren inte uppfyllt anmälningsskyldigheten till Försäkringskassan.

4.2.1 Inkomstavstämning av 1997, 1998 och 1999 års bostadsbidrag

Sedan de nya reglerna för bostadsbidrag infördes 1997 har tre inkomstavstämningar gjorts. Årets avstämning av bostadsbidrag som utbetalades under **1999** visar att i genomsnitt fick cirka 287 000 hushåll bostadsbidrag varje månad. Antalet hushåll som någon gång fick bostadsbidrag under 1999 var cirka 378 000. Av dessa hushåll blev cirka 151 000 hushåll dvs. cirka 41 procent, återbetalningsskyldiga med cirka 570 miljoner kronor, varav 30 mkr var avgifter. Statens kostnad för bostadsbidrag var 1999 cirka 5 miljarder kronor.

Motsvarande uppgifter för tidigare års avstämningar framgår av nedanstående tabell. Av tabellen framgår vidare att antalet hushåll som uppstår bostadsbidrag har minskat kraftigt.

Antalet bidragshushåll förväntas minska mellan 8 000 och 3 000 per år under de närmaste åren. Minskningen beräknas ske så att ensamstående föräldrar minskar i något långsammare takt än andra hushållsgrupper. Antalet bidragshushåll år 2000 var 348 000. År 2001 beräknas antalet vara 328 000. Den genomsnittliga skulden per återbetalningsskyldigt hushåll har ökat från 3 300 kronor bidragsåret 1997 till 3 800 kronor år 1998 och 1999.

---

⁸ RFV Anser 2000:4 Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag efter avstämning – uppföljning av hanteringen hos försäkringskassorna och effekterna för bidragshushållen av de ändrade reglerna.

Kostnaderna för bostadsbidraget har som framgår av tabellen nedan, sjunkit varje år, i något högre takt jämfört med minskat antal hushåll. Jämfört med 1996, dvs. året före de nya reglerna infördes, har statens kostnader minskat med cirka 40 procent, från cirka 8,3 miljarder kronor till cirka 5 miljarder år 1999. Kostnaderna för bostadsbidraget förväntas fortsätta sjunka. För år 2000 förväntas kostnaden för det slutliga bostadsbidraget bli cirka 4,4 miljarder kronor och år 2001 cirka 4,2 miljarder kronor.

Ovanstående siffror kan sammanställas i följande tabell:

	1997	1998	1999
Antal hushåll som någon gång under året haft bostadsbidrag	447 000	420 000	378 000
Statens kostnad för bostadsbidrag	6,2 miljarder kr	5,7 miljarder kr	5 miljarder kr
Antal och andel återbetalningsskyldiga hushåll av totala antalet bidragshushåll	204 000 46 %	175 000 42 %	151 000 41 %
Återbetalningsbelopp	675 miljoner kr	659 miljoner kr	570 miljoner kr
Genomsnittlig skuld per återbetalningsskyldigt hushåll	3 300 kr	3 800 kr	3 800 kr

Källa: RFV

Tabellen nedan visar hur de återbetalningsskyldiga hushållen fördelar sig i olika intervall av återbetalningsbelopp för respektive bidragsår. Återbetalningsbelopp som uppgår till högst 199 kronor behöver inte återbetalas fr.o.m. den 1 januari 2000, dvs. fr.o.m. bidragsåret 1998.⁹

Återkravsbelopp	1997	1998	1999
1–199 kr	7 %	7 %	7 %
200–1 000 kr	23 %	22 %	23 %
1 001–3 000 kr	33 %	32 %	32 %
3 001–	38 %	38 %	37 %

---

⁹ Vid 1999 års avstämning avseende bidragsåret 1997 var beloppet 99 kronor.

Många bidragshushåll uppbär bostadsbidrag år efter år. Av de hushåll som någon gång fick bostadsbidrag 1999 hade cirka 63 procent även bostadsbidrag 1997 och 1998. Cirka 15 procent hade bostadsbidrag 1998 och 1999. Cirka 20 procent var nya bidragstagare och hade således bostadsbidrag enbart 1999. De som har haft bostadsbidrag under flera år har mycket låga inkomster. 40 procent av dessa hade 1999 en taxerad inkomst som understeg gränsen för oreducerat bidrag. Cirka 23 procent av hushållen som uppbär bostadsbidrag under 1999 hade anmält ändrad inkomst till Försäkringskassan. Cirka 25 procent av bidragstagarna 1997 och 1998 hade anmält ändrad inkomst.

4.2.2 Beslut om eftergifter för bidragsåren 1997 och 1998

Under 1999 inkom nästan 26 000 ansökningar om eftergift av återbetalningsskyldighet för bidragsåret **1997**. Det motsvarar ca 13 procent av de cirka 204 000 hushåll som blev återbetalningsskyldiga. I tolv procent av de beslutade ärendena har eftergift beviljats eftergift helt eller delvis. Totalt beviljades eftergift med drygt 12 miljoner kronor för bidragsåret 1997. Det motsvarar i genomsnitt cirka 4 070 kronor per beslut om beviljad eftergift. Av det totala återbetalningsbeloppet eftergavs knappt två procent.

Den vanligaste orsaken till avslag var att hushållet inte hade uppfyllt sin anmälningsskyldighet enligt BoL. 92 procent av avslagen berodde på detta. I de resterande åtta procenten hade skäl i övrigt för eftergift inte framkommit. Nästan 900 beslut överklagades under 1999 till länsrätten.

För bidragsåret **1998** beviljades totalt eftergift helt eller delvis med knappt 5,8 miljoner kronor i 1 322 beslut. Det motsvarar i genomsnitt 4 400 kronor per beviljandebeslut. Det totala eftergiftbeloppet bidragsåret 1998 var således betydligt lägre än 1997. Av det totala återbetalningsbeloppet 1998 på 659 miljoner kronor, eftergavs knappt en procent.

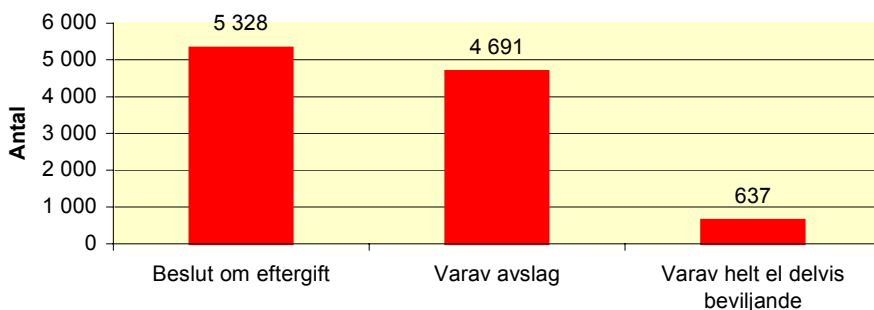
Skillnaderna mellan försäkringskassornas beslut har varit stora. Den procentuella andelen beviljade hela eftergifter varierade mellan 1 och 18 procent för bidragsåret 1997. Under första kvartalet 2000 varierade andelen beviljade hela eftergifter för bidragsåret 1998 med mellan 0 och 17 procent. Försäkringskassan i Skåne hade båda åren högst andel beviljade eftergifter och kassan i Jönköping lägst andel.

4.2.3 Eftergiftsbeslut första kvartalet 2001 avseende bidragsåret 1999

För 2001 års avstämning har en ny maskinell rutin införts som innebär att statistik förs på vilken typ av eftergiftsbeslut som Försäkringskassan har fattat, dvs. om ansökan om eftergift har avslagits, beviljats delvis eller helt. Eftersom denna rutin endast har tillämpats en kortare tid och statistiken även kan innehålla ett fåtal beslut som rör bidragsåren 1997 och 1998, bör några alltför långtgående slutsatser än så länge inte dras av statistiken. De nedan redovisade uppgifterna avseende beslut som fattats under det första kvartalet 2001 kan dock ge en indikation på vilka typer av beslut som fattats. Den nya tekniken för statistik kommer att bli mer tillförlitlig än den för tidigare år av kassorna manuellt förda. Det är också vanskligt att göra långtgående jämförelser med den tidigare manuellt förda statistiken.

Under första kvartalet 2001 har beslut tagits i 5 328 ärenden. Av diagrammet nedan framgår att i 4 691 av de beslutade ärendena har ansökan om eftergift avslagits, dvs. i cirka 88 procent av ärendena. I 539 av ärendena, dvs. cirka 10 procent, har hel eftergift beslutats och i 98 ärenden, motsvarande cirka 2 procent, har eftergift delvis beviljats. Sammantaget har eftergift beviljats helt eller delvis i cirka 12 procent av besluten. Totalt har eftergift under första kvartalet 2001 beviljats med drygt 3 miljoner kronor för bidragsåret 1999. De hushåll som erhöll beslut om hel eller delvis eftergift beviljades i genomsnitt eftergift med 4 700 kronor.

Eftergiftsbeslut första kvartalet 2001, bidragsåret 1999

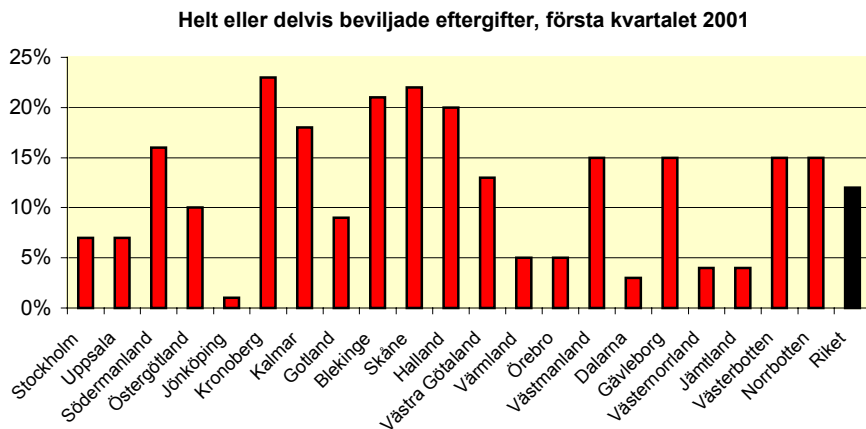
Källa: RFV

Tabellen nedan visar att över hälften av de hushåll som beviljats hel eller delvis eftergift har eftergivits återkrav på över 3 000 kronor eller mer. Värde- mässigt svarar denna grupp nästan för 90 procent av de drygt 3 miljoner kronor som eftergivits.

Återkravsbelopp	Andel hushåll	Andel belopp
1–1 000 kr	16 %	2 %
1 001–3 000 kr	29 %	12 %
3 000–	55 %	86 %

Källa: RFV

Diagrammet nedan visar att skillnaderna mellan försäkringskassorna fortfarande är stora. Den procentuella andelen beviljade eftergifter skiljer mellan 1 och 23 procent. Kronoberg har högst andel med 23 procent. Lägst andel har Jönköping med en procent. Fyra av kassorna, Halland, Blekinge, Skåne och Kronoberg har helt eller delvis beviljat eftergift i 20 procent eller mer av fattade beslut. Hos nio av kassorna har eftergift medgivits helt eller delvis i mindre än tio procent av beslutet. I genomsnitt beviljades eftergift helt eller delvis i 12 procent av beslutet.

Källa: RFV

4.2.4 Hur har återkravsskulden och eftergiftsbesluten utvecklats och hur mycket kan förväntas bli återbetalt?

Av tabellen nedan framgår att både totala antalet återbetalningsskyldiga hushåll och återkravsbeloppet har minskat under åren. Kostnaderna för beslutade eftergifter minskade markant från bidragsåret 1997 till 1998. För andra kvartalet 2001 kan antas att antalet beslut med hel eller delvis eftergift kan komma att vara lika många som under det första kvartalet. Större delen av eftergiftsbesluten fattas nämligen under första och andra kvartalet. De beslutade eftergifterna för 1999 kan därför antas uppgå till cirka 6 miljoner kronor, dvs. ungefär lika mycket som bidragsåret 1998.

	1997 års bidrag	1998 års bidrag	1999 års bidrag
Antal återbetalningsskyldiga hushåll	204 000	175 000	151 000
Totalt återkravsbelopp	675 mkr	659 mkr	570 mkr
Beslutade eftergifter i kronor och antal	12 mkr 2 958	5,8 mkr 1 322	Q1 2001: 3 mkr 637
Eftergivet belopp av återkravsbeloppet	1,8 %	0,9 %	(Q1 2001: 0,5 %)
Eftergivet belopp i genomsnitt	4 070 kr	4 400 kr	Q1 2001: 4 700 kr

Källa: RFV

Återkravsskulden för bostadsbidrag uppgick den 31 december 2000 till cirka 501 miljoner kronor. Skulden härrör från avstämningen av bidragsåren 1997–1999 samt återkrav som uppkommit av annan anledning än vid avstämningen.

Tabellen nedan visar återkravsskulden respektive år, belopp som återbetalats samt återstående skuld per 2000-12-31:

	Återkrav	Återbet 001231	Skuld 001231
Skuld annan granskning			86 mkr
Bidragsår 1997	675 mkr	515 mkr	161 mkr
Bidragsår 1998	659 mkr	405 mkr	254 mkr
Bidragsår 1999	570 mkr		
Totalt			501 mkr

Källa: RFV

Bidragsåret **1997** blev drygt 200 000 hushåll återbetalningsskyldiga med totalt cirka 675 miljoner kronor. I genomsnitt var skulden per hushåll cirka 3 375 kronor. Den 31 december 1999 uppgick skulden till cirka 255 miljoner kronor, dvs. närmare 40 procent av den ursprungliga skulden. Ett år senare hade skulden sjunkit till 161 miljoner kronor, dvs. cirka en fjärdedel av den ursprungliga skulden återstod.

Cirka 15 procent av de återbetalningsskyldiga för bidragsåret 1997 (cirka 30 000 hushåll), hade per den 31 december 1999 inte påbörjat någon avbetalning alls av skulden. Dessa hushåll var tillsammans skyldiga cirka 145 miljoner kronor (i genomsnitt drygt 4 800 kronor per hushåll), motsvarande drygt 20 procent av den ursprungliga skulden. Resterande skuld tillhör cirka 30 000 hushåll som påbörjat avbetalning av sin skuld. Per den 31 december 2000 hade knappt 10 procent av de ursprungliga återbetalningsskyldiga (cirka 18 500 hushåll) inte påbörjat avbetalning av bostadsbidragsskulden. Dessa hushåll var tillsammans skyldiga cirka 94 miljoner kronor (i genomsnitt cirka 5 100 kronor per hushåll), motsvarande cirka 14 procent av den ursprungliga skulden.

Bidragsåret **1998** blev cirka 175 000 hushåll återbetalningsskyldiga med totalt cirka 659 miljoner kronor. Den genomsnittliga skulden per hushåll var cirka 3 766 kronor. Den 31 december 2000 uppgick skulden till 254 miljoner kronor, dvs. närmare 40 procent av den ursprungliga skulden.

Cirka 15 procent av de återbetalningsskyldiga (drygt 27 000 hushåll) hade per den 31 december 2000 inte påbörjat någon avbetalning på skulden för bidragsåret 1998. Dessa hushåll var tillsammans skyldiga cirka 146 miljoner kronor, dvs. cirka 22 procent av den ursprungliga skulden (i genomsnitt 5 400 kronor per hushåll). Resterande skuld tillhör cirka 30 000 hushåll som påbörjat en avbetalning av sin skuld.

	<i>1997 års bidrag</i>	<i>1998 års bidrag</i>	<i>1999 års bidrag</i>
Genomsnittlig skuld per hushåll	3 375 kr	3 766 kr	3 774 kr
Återstående skuld i % av ursprungliga skulden ett år efter avstämningen	40 %	40 %	–
Andel hushåll som ett år efter avstämningen inte påbörjat avbetalning, genomsnittlig skuld per hushåll	15 % 4 800 kr	15 % 5 400 kr	–

Källa: RFV

Det finns begränsad information om hur stor del av den obetalda återkravsskulden som kan förväntas bli betald. Detta gäller framför allt den återkravsskuld som ligger utanför avstämningen av 1997 och 1998 års bostadsbidrag. Den totalt utestående fordran av obetalda återkravsskulder är resultatet av flera års ackumulerad skuld från åren 1994–2000. För de hushåll som inte betalat något på sin skuld är det svårt att avgöra hur mycket som på sikt kommer att återbetalas. De flesta, eller i vart fall 75 procent, av de hushåll som påbörjat en avbetalning kommer sannolikt att fortsätta med det framöver. Återbetalningsgraden för skulden från avstämningen 1997 och 1998 som tillhör hushåll som inte har återbetalat någonting på sin skuld beräknas uppgå till 30 procent.

4.3 Anmälningsskyldighet för vissa situationer eller grupper av bidragstagare vid prövning av eftergift

RFV kan konstatera och har stor förståelse för att vissa hushåll kan ha svårare än andra att inse att man måste anmäla ändrade inkomster till Försäkringskassan. Det gäller:

- hushåll som fått inkomständeringar under kalenderåret vilka inträffat efter det att bidraget upphört,
- hushåll som uppbär både bostadsbidrag och socialbidrag, och
- hushåll som beviljas annan ersättning från Försäkringskassan.

RFV anser att det för dessa grupper är viktigt att det öppnas möjligheter att få en eftergiftsansökan prövad även om de inte till fullo har uppfyllt anmälningsskyldigheten under det kalenderår som preliminärt bostadsbidrag har utbetalats.

Om man vill öka möjligheterna att pröva eftergift måste man överväga hur strikt kravet på fullgjord anmälningsskyldighet skall upprätthållas, dvs. hur kopplingen mellan 24 och 28 §§ BoL skall fungera. RFV har i sitt förslag valt att föreslå en ny konstruktion av 28 § som tillåter en skälighetsprövning av kravet på anmälningsskyldigheten.¹⁰

---

¹⁰ Se mer nedan i kapitel 6.

5 Kammarrättspraxis av 28 § BoL

RFV har tidigare konstaterat att tillämpningen skiljer sig mellan försäkringskassorna. Samma gäller för länsrätter och kammarrätter. Detta gäller främst synen på anmälningsskyldigheten. RFV har överklagat några kammarrättsdomar av principiell vikt.

5.1 Bostadsbidragstagare som uppbär ersättning från Försäkringskassan

RFV har i domstolarna hävdat följande:

RFV anser att eftergift kan prövas trots att bidragstagaren inte har anmält inkomstuppgifter som är kända av Försäkringskassan p.g.a. att de har utbetalats av kassan. Verket anser vidare att en bidragstagare skäligen inte bör inse att anmälningsskyldighet föreligger även för den inkomst/förmån som han eller hon har beviljas av Försäkringskassan. Verket har framhållit att det för den enskilde är svårt att förstå att han eller hon skall anmäla till Försäkringskassan att han eller hon har beviljats ytterligare en förmån av samma kassa.

Ett mål i Kammarrätten i Sundsvall gällde en bidragstagare som uppbär bostadsbidrag och som i november 1997 beviljades retroaktiv arbetsskadelivränta som betalades ut i december 1997. Kammarrätten ansåg att bidragstagaren var skyldig att lämna uppgift om sin ändrade inkomst. Vidare ansåg Kammarrätten att det saknades betydelse om bidragstagaren haft fog för att anta att anmälan om inkomständring över huvud taget inte krävdes, eftersom någon ursäktlighetsprövning av underlåtenheten inte inrymdes under nuvarande lagtext (dom 2001-02-22 i mål nr 941-2000).

RFV har överklagat domen till Regeringsrätten och anfört följande:

Verket anser att den omständigheten att en bostadsbidragstagare som senare under bidragsåret beviljas ytterligare en förmån av Försäkringskassan som inte anmäls till kassan, inte innebär att han eller hon har brutit i sin anmälningsskyldighet på så sätt att eftergift inte kan medges. RFV har framhållit att det är naturligt att Försäkringskassan för den enskilde framstår som en myndighet och en enhet och att han eller hon inte kan förväntas känna till den interna fördelningen av olika ärendeslag. RFV anser inte att en bidragstagare skäligen bör inse att anmälningsskyldighet föreligger även för den inkomst eller förmån som har beviljats av Försäkringskassan. RFV anser inte att lagtexten och förarbetena motsäger denna uppfattning.

Ett mål i Kammarrätten i Göteborg gällde makar som uppbar bostadsbidrag. Den ena maken fick arbetsskadelivränta utbetald retroaktivt. Kammarrätten ansåg att makarna hade haft skäl att utgå ifrån att kassan förfarit riktigt och vid utbetalning av bostadsbidrag beaktat de inkomster som var relevanta för bidragets storlek. Makarna kunde enligt Kammarrättens mening inte anses ha brustit i sin uppgiftsskyldighet och Kammarrätten ansåg att eftergift därför inte var utesluten på denna grund (dom 2001-03-28 i mål nr 2068-2000).

Något mål som rör frågan om bidragstagare som redan uppbar en förmån från Försäkringskassan vid ansökan och inte anmält detta, finns inte.

5.2   Inkomstökning efter det att bostadsbidraget upphört

RFV har i domstolarna hävdade följande:

Verket anser att en person som uppburit bostadsbidrag i princip är skyldig att enligt 24 § BoL anmäla inkomständringar som inträffat under året även efter att bostadsbidraget upphört. RFV anser att bidragstagaren är återbetalningsskyldig om de faktiska inkomster bidragstagaren haft under året gör att han eller hon inte är berättigad till slutligt bostadsbidrag, eller inte till så högt bostadsbidrag som har utgetts. Men med hänsyn till omständigheterna anser verket dock att det i sådana fall kan bedömas att bidragstagaren inte skäligen bort inse att anmälningsskyldighet föreligger och möjlighet finns då att pröva om särskilda skäl föreligger för att efterge kravet helt eller delvis.

Kammarrätten i Jönköping har i ett mål ansett att uppgiftsskyldigheten inte fullgjorts och att återbetalningsskyldigheten inte kunde efterges (dom 2000-10-25 i mål nr 2427-2000). Bidragstagaren var beviljad bostadsbidrag t.o.m. juni (äldsta barnet fyllde då 20 år). Han började arbeta i slutet av maj och fick i juni första lönen som avsåg tre dagar i maj.

RFV har överklagat domen till Regeringsrätten och anförde följande:

RFV anser att en person som uppburit bostadsbidrag i princip är skyldig att enligt 24 § BoL anmäla även inkomständringar som inträffat under året även efter att bostadsbidraget har upphört. RFV anser att bidragstagaren är återbetalningsskyldig om de faktiska inkomster han eller hon har haft under året gör att han eller hon inte är berättigad till slutligt bostadsbidrag, eller inte till så högt bostadsbidrag som har utgetts. Med hänsyn till omständigheterna anser RFV dock att bidragstagaren inte skäligen bort inse att anmälningsskyldighet föreligger och möjlighet finns då att pröva om särskilda skäl föreligger för att helt eller delvis bevilja eftergift.

6 Riksförsäkringsverkets förslag

RFV anser att det bör öppnas möjligheter att i vissa situationer pröva rätten till eftergift trots att anmälningsskyldigheten inte uppfyllts.

BoL:s inkomstprövningssystem bygger på att hushållen beviljas ett preliminärt bostadsbidrag utifrån en uppskattad inkomst för bidragsåret. Bidraget regleras sedan i efterhand utifrån inkomstuppgifter från skattemyndigheten. Denna slutliga avstämning och efterjustering av felaktigt utbetalda bidragsbelopp ökar tilltron till systemets träffsäkerhet. Kostnadskontrollen underlättas och ett överutnyttjande förebyggs.

I förarbetena har regeringen framhållit att återbetalning av för högt bostadsbidrag efter avstämning är ett naturligt inslag i systemet och därmed i viss mån förutsägbart.¹¹ Därför borde en restriktiv tillämpning gälla för eftergift av krav på återbetalning av bostadsbidrag.

Mot bakgrund av ovanstående anser RFV att man fortfarande bör vara restriktiv i fråga om möjligheterna till att bevilja eftergift inom bostadsbidragssystemet. En alltför generös eftergiftsregel kan å ena sidan urholka principerna för inkomstprövningssystemet och minska medborgarnas tilltro till systemets träffsäkerhet. En alltför restriktiv eftergiftsregel kan å andra sidan minska medborgarnas förståelse och tilltro till bostadsbidragssystemet.

RFV har, som tidigare nämnts, i den uppföljning som gjordes 2000 pekat på vissa problem med tillämpningen av 28 §. RFV har överklagat ett antal ärenden som handlat om sambandet mellan 24 och 28 §§ BoL för att i rättspraxis se hur kravet på anmälningsskyldighet tillämpas vid eftergiftsprövningar.¹² Enligt 24 § är den som får eller har fått preliminärt bidrag skyldig att omgående anmäla ändringar som kan antas innebära att slutligt bostadsbidrag inte kommer att beviljas eller beviljas med lägre belopp än det preliminära. En fråga man kan ställa sig är om underlåtenhet att fullgöra anmälningsskyldigheten alltid skall utgöra hinder för eftergift? RFV anser inte det. Enligt RFV bör möjligheten att pröva rätten till eftergift underlättas.

Möjligheten att pröva om återkrav kan efterges helt eller delvis bör vara konstruerad så att det klart framgår av lagtext och förarbeten när detta kan ske.

---

¹¹ Prop. 1995/96:186 s. 54.

¹² Se kapitel 5.

Målsättningen är att hushåll skall kunna förutse, förstå och överblicka, om de kan komma i fråga för eftergift. Ett sådant klagörande kommer vidare att aktivt bidra till en mer likformig och rättvis rättstillämpning.

6.1 Förslag till ny utformning av 28 § BoL

RFV föreslår att ändringar görs i 28 § BoL på följande sätt:

En eftergiftsprövning kan ske när det finns särskilda skäl. Vid bedömning av om sådana skäl föreligger skall särskilt beaktas sökandens – och i förekommande fall, dennes medsökandes – ekonomiska eller personliga förhållanden. Även i de situationer då sökanden, och dennes medsökande, skäligen inte borde ha insett att anmälningsskyldighet enligt 24 § BoL förelåg under det kalenderår som preliminärt bostadsbidrag utgick, bör eftergift kunna prövas.

Med en sådan konstruktion blir anmälningsskyldigheten inte det nålsöga som måste passeras innan en eftergiftsprövning över huvud taget kan komma i fråga.

Vilka de ekonomiska eller personliga förhållandena är som enligt RFV:s mening bör beaktas, samt vid vilka situationer en skälighetsprövning kan bli aktuell, följer av avsnitt 6.2 Skälighetsprövningar, 6.3 Marginell differens mellan uppgiven inkomst och inkomst efter taxering, 6.4 Ekonomiska förhållanden samt 6.5 Personliga förhållanden.

6.2 Skälighetsprövningar

6.2.1 Inkomständringar efter det att bidraget upphört

Bostadsbidrag kan av flera anledningar upphöra under ett bidragsår, t.ex. när ett barn flyttar hemifrån och hushållet därför inte längre är berättigat till bostadsbidrag. Det preliminära bostadsbidraget kan också jämkas till noll kronor under bidragsåret om en inkomstökning är så stor att för mycket bidrag redan betalas ut. I samband med att studier upphör under året är det inte ovanligt att en situation uppstår där bostadsbidraget upphör och en inkomstökning därefter inträffar.

En inkomstökning som inträffar efter det att bidraget upphört kommer att, vid den slutliga avstämningen, påverka storleken av bostadsbidraget för de månader som det betalats ut. Detta p.g.a. att bostadsbidrag beräknas per kalenderår.

Även om bidragstagaren anmäler en inkomstökning till Försäkringskassan kan han eller hon inte påverka storleken av det bidrag som redan betalats ut. Har för högt bostadsbidrag redan betalats ut blir han eller hon återbetalningskyldig. För bidragstagaren har det med andra ord ingen betydelse om inkomstökningen anmäls eller inte eftersom han eller hon inte kan påverka den situationen. Det är därför enligt RFV:s mening inte rimligt att kräva att bidragstagaren efter att bostadsbidraget har upphört, skall vara medveten om att fortlöpande under resterande kalenderår lämna inkomstuppgifter till Försäkringskassan.

I den nuvarande eftergiftsprövningen har dock anmälningsskyldigheten en avgörande betydelse eftersom om denna inte har fullgjorts kan enligt nuvarande eftergiftsregeln, eftergift vanligtvis inte prövas.

Med den utformning av 28 § som RFV nu föreslår är det möjligt för en bidragstagare som kan visa att en inkomstökning inträffat efter det att bidraget upphört under bidragsåret, och därför inte har insett att anmälningsskyldighet föreläggat, att få möjligheten till eftergift prövad trots att anmälningsskyldigheten inte har fullgjorts.

Exempel

Malin uppbär bostadsbidrag under tiden januari till och med maj månad då hennes studier avslutas. Hennes enda inkomst under vårterminen är studiemedel. Bostadsbidraget dras in fr.o.m. juni när Malin flyttar från sin studiebofastad. Efter studierna får hon ett arbete och tjänar 119 000 kr under hösten när bostadsbidraget inte längre utgår. Denna inkomstökning anmäls aldrig. Bostadsbidrag har lämnats felaktigt under vårterminen eftersom Malins inkomst skall anses vara lika fördelad på årets 12 månader. Inkomstökningen innebär att Malin inte är berättigad till något bostadsbidrag för det aktuella kalenderåret och det som utbetalats januari–maj är hon skyldig att återbetala. Malin anser dock att det saknas anledning för henne att efter maj anmäla ändrad inkomst eftersom det redan preliminärt utgivna bidraget inte kan påverkas.

Frågan är om man här med hänsyn till omständigheterna kan hävda att Malin inte har bort inse att anmälningsskyldighet föreligger. I den här situation blir RFV:s förslag om en skälighetsprövning aktuell. Huvudregeln bör enligt RFV:s mening vara att man inte kan begära att en bidragstagare skall inse att en inkomstökning som inträffar efter att bostadsbidraget har upphört, skall anmälas till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan efter en skälighetsprövning kommer fram till att Malin inte borde ha förstått att hon var anmäl-

ningsskyldig, kan bedömning göras av vilken ekonomisk förmåga hon har eller om det finns några personliga förhållanden som gör att Malins skuld bör efterges helt eller delvis.

Med begreppet ”bidraget har upphört” avses enligt RFV dels den situationen när bostadsbidraget har dragits in och dels när det kan ha jämkats till noll kronor. Båda dessa situationer torde upplevas på samma sätt för bidragstagaren i förhållande till anmälningsskyldighetens omfattning.

6.2.2 Kända uppgifter hos Försäkringskassan

I de fall en bidragstagare uppbär bostadsbidrag och sedan under bidragsåret beviljas ytterligare en socialförsäkringsförmån från Försäkringskassan, anser RFV att eftergift i regel kan prövas trots att bidragstagaren inte har anmält en sådan inkomstökning. Enligt RFV:s mening torde det för en bidragstagare framstå som märkligt att behöva säkerställa sig om att han eller hon lämnar sina uppgifter till ett bostadsbidragsärende för att anmälningsskyldigheten skall vara uppfylld.

RFV kan konstatera, som framgår av kapitel fem ovan, att rättsläget är oklart om kravet på anmälningsskyldighet för bidragstagare, som av Försäkringskassan under bidragsåret beviljas en förmån som utgör bidragsgrundande inkomst, gäller utan undantag i samband med en eftergiftsprövning. Det kan t.ex. handla om när bidragstagaren under bidragsåret beviljats vårdbidrag eller retroaktiv livränta.

RFV anser att det redan i den nuvarande lagstiftningen finns utrymme att använda den ventil som förarbetena nämner, dvs. ”fall där bidragstagaren inte insett eller skäligen bort inse att uppgifterna var felaktiga, bör dock inte leda till att eftergift är utesluten”. En bidragstagare torde skäligen inte inse att han eller hon är anmälningsskyldig för en förmån som Försäkringskassan själv utbetalar. RFV:s tolkning av den nuvarande eftergiftsparagrafen innebär att vid en eftergiftsprövning anses bidragstagaren ha uppfyllt sin anmälningsskyldighet enligt 24 § BoL och kassan kan då pröva om det finns särskilda skäl för att bevilja hel eller delvis eftergift.

RFV anser emellertid att det även för dessa fall behövs ett förtydligande av vilken omfattning anmälningsskyldigheten skall ha i samband med prövning av rätten till eftergift.

Med 28 §:s nuvarande utformning finns det endast en begränsad möjlighet att pröva om betalningsoförmåga föreligger och om det finns skäl för eftergift,

om bidragstagaren kan visa att han eller hon av misstag inte har anmält, eller inte bort ha insett att han/hon skulle ha anmält sin inkomst.

Av RFV:s förslag till ny utformning av 28 § framgår det tydligt av lagtextens formulering att en skälighetsprövning skall ske av anmälningsskyldighetens omfattning.

I detta sammanhang kan också hänvisas till FÖD 1987-06-02 mål nr 2023/84:8 angående begynnelsestid för utgivande av förtidspension. Den försäkrade hade överklagat Försäkringsrättens dom och RFV medgav bifall till dennes talan. Försäkringskassan hade fått en kopia av RFV:s livräntebeslut vilket ledde till att kassan sänkte B:s sjukpenninggrundande inkomst. RFV anförde:

”Om försäkringskassan får kännedom om omständighet som tyder på att en försäkrad har rätt till viss förmån åligger det kassan att informera den försäkrade om vilka regler som gäller för denna förmån. Detta gäller, enligt verkets mening, även om det inte är den avdelning inom kassan som handlägger ärenden avseende ifrågavarande förmån som fått kännedom om de aktuella omständigheterna. – Mot denna bakgrund anser verket att kassan i samband med att B:s sjukpenninggrundande inkomst sänktes borde ha informerat honom om möjligheten att söka förtidspension. Det får antas att B, om han fått denna information, skulle ha ansökt om förtidspension inom sådan tid att han kunnat beviljas denna förmån...”

Försäkringsöverdomstolen hänvisade till RFV:s anförda skäl och till vad som i övrigt hade framkommit och biföll den försäkrades överklagan. Domen visar FÖD:s inställning beträffande Försäkringskassans långtgående skyldighet att hantera den information som lämnats i ett ärendeslag och som berör eller påverkar även andra ärendeslag för den försäkrade.

Exempel

Lena har under bidragsåret fått dels retroaktiv föräldrapenning härrörande från tidigare år och dels retroaktiv livränta för en arbetskada. Lenas bidragsgrundande inkomst enligt taxeringen är därför 205 000 kr i stället för den senast uppgivna inkomsten på 162 000 kr. Lena har därmed blivit återbetalningsskyldig. Lena har ingen betalningsförmåga och uppstår kompletterande socialbidrag. Eftersom inkomstökningen beror på utbetalningar från Försäkringskassan anser inte Lena att det kan krävas att hon

skulle ha anmält inkomständringen till en bostadsbidragshandläggare för att anmälningsskyldigheten skall vara uppfylld.

RFV:s förslag till ny eftergiftsregel ger Lena rätt till en prövning av om det finns särskilda skäl att helt eller delvis efterge återkravet, trots att hon inte anmält sin inkomstförändring.

Om den bidragssökande utelämnar inkomster i sin ansökan om bostadsbidrag som Försäkringskassan redan har kännedom om på annat organisatoriskt ställe än där bostadsbidrag handläggs, är ytterligare en situation där det är oklart vilken innebörd anmälningsskyldigheten har.

Situationen skiljer sig från när en förmån beviljas från Försäkringskassan under bidragsperioden eller efter det att bidraget har upphört, på så sätt att bidragstagaren på ansökningsblanketten får information om att ersättningar som utbetalas av kassan och som är bidragsgrundande skall uppges på blanketten. Det kan därför bli svårare för bidragstagaren att då visa att han eller hon inte skäligen borde ha insett att uppgifterna skulle ha lämnats på ansökningsblanketten. Bevisbördan ligger hos bidragstagaren.

En situation som ännu inte har prövats i rättspraxis (i förhållande till bostadsbidrag) är om bidragstagaren kontaktar Försäkringskassan och anmäler en förändrad sjukpenninggrundande inkomst (SGI). En förändring av SGI har inte samma innebörd som en förändring av den bostadsbidragsgrundande inkomsten (BGI). Dessa båda begrepp beräknas på olika sätt och avser olika tidsperioder. Vad som ingår i inkomstbegreppen skiljer också.

En anmälan om förändrad SGI kan därför enligt RFV:s mening, generellt inte anses vara en anmälan om ändrad BGI. Detta hindrar dock inte kassan från att göra en skälighetsprövning av vad bidragstagaren har insett och vad SGI-anmälan har föranlett, exempelvis om denna leder till att inkomsten höjs.

Om en anmälan om förändrad SGI leder till en utbetalning av sjukpenning är dock situationen att likställa med när bidragstagaren beviljas ersättning från Försäkringskassan som beskrivits ovan i avsnittet.

6.2.3 Bostadsbidragshushåll som uppbär socialbidrag¹³

En fråga som uppkommit i samband med tillämpning av de nuvarande eftergiftsreglerna är om hushåll som uppbär bostadsbidrag och samtidigt får kompletterande socialbidrag, är skyldiga att anmäla inkomständringar till Försäkringskassan. Enligt RFV är de bostadsbidragshushåll som uppbär socialbidrag, liksom övriga hushåll, enligt nuvarande regler skyldiga att anmäla inkomständringar till Försäkringskassan. En underlåten anmälan innebär enligt nuvarande regler att bidragstagaren normalt inte kan få eftergift prövad. RFV anser således att det saknas stöd i nuvarande lagstiftning för att medge eftergift på enbart den grunden att bidragstagaren varit beroende av socialbidrag samt saknar betalningsförmåga i de fall där anmälningsskyldigheten inte uppfyllts.

Den situationen kan emellertid uppkomma att en socialbidragstagare p.g.a. en inkomstökning får lägre socialbidrag och därigenom får en i princip oförändrad ekonomisk situation. Det framstår då som ursäktligt om den bidragstagare som fortfarande uppbär socialbidrag inte inser att denna inkomständring påverkar bostadsbidraget och att han eller hon därför också är skyldig att anmäla denna till Försäkringskassan.

Även om det blir känt för kommunen att det slutliga bostadsbidraget för ett visst bidragsår blivit lägre än det preliminära bidraget, betalas inte socialbidrag ut i efterhand för bostadskostnaden. Resultatet för det enskilda hushållet kan bli att inkomsterna för bidragsåret ligger under existensminimum. Detta är en konsekvens av att behovet av socialbidrag bedöms per månad medan behovet av bostadsbidrag i stället avstäms på årsbasis. Möjligheten för bidragshushållet att erhålla socialbidrag för den skuld som uppstått vid bostadsbidragsavstämningen förefaller i det närmaste vara obefintlig.

Mot bakgrund av ovanstående anser RFV att en regeländring bör göras för den grupp socialbidragstagare som p.g.a. en inkomstökning får lägre socialbidrag och därigenom en i princip oförändrad ekonomisk situation trots en inkomstökning på pappret. RFV anser att huvudregeln för dessa situationer bör vara att de skall få sin eftergiftsansökan prövad trots att de inte anmält en inkomstökning. I dessa situationer är det enligt RFV:s förslag till ny 28 §

---

¹³ För bidragsåret 1997 uppbär 26 procent av de återbetalningsskyldiga bidragshushållen någon gång socialbidrag under året (1999 års avstämning). Av de hushåll som 1999 fick en extra utbetalning uppbär 71 procent socialbidrag. Se RFV Anser 1999:6, s. 76f.

BoL, möjligt att göra en skälighetsprövning av anmälningsskyldighetens omfattning. Då prövas om bidragstagaren inte insett eller skäligen bort inse att uppgifterna som låg till grund för det preliminära bostadsbidraget var felaktiga. Om prövningen landar vid att undantag från anmälningsskyldigheten kan göras kan sedan bedömning ske om särskilda skäl föreligger att helt eller delvis efterge krav på återbetalning.

I detta sammanhang är det viktigt att påpeka att den år 1999 genomförda regeländringen i 28 § BoL syftade till att vidga möjligheterna för försäkringskassorna att efterge krav på återbetalningsskyldighet av bostadsbidrag för personer som under överskådlig tid inte kommer att kunna fullgöra sin återbetalningsskyldighet.

Exempel

Tommy och Ingela uppbär bostadsbidrag och socialbidrag under hela kalenderåret. Efter en tids arbetslöshet får Tommy i oktober ett deltidsjobb. Tommy och Ingela är ändock fortsättningsvis beroende av kompletterande socialbidrag. Under bidragsåret har de anmält att de vardera har inkomster på 55 000 kr men deras taxerade inkomster uppgår i stället till 110 000 respektive 60 000 kr. Detta innebär att de har blivit återbetalningsskyldiga av för mycket utbetalt bostadsbidrag. Tommy och Ingela lever i praktiken på samma knappa nivå som innan Tommy fick jobb och de hävdar att de inte har haft någon inkomsthöjning att anmäla till Försäkringskassan.

Enligt RFV:s förslag till ny eftergiftsregel kan Försäkringskassan pröva om särskilda skäl föreligger för att helt eller delvis efterge krav på återbetalning, trots att Tommy och Ingela inte anmält inkomstförändringen.

6.2.4 Övriga omständigheter

RFV:s föreslagna utformning av 28 § BoL lämnar utrymme för att göra en skälighetsprövning av anmälningsskyldighetens omfattning i fler situationer än de som redogjorts för i ovanstående avsnitt.

När exempelvis den återbetalningsskyldige p.g.a. sjukdom inte har haft förmåga att uppfylla sin anmälningsskyldighet enligt 24 § BoL, bör det enligt RFV vara möjligt att skälighetspröva anmälningsskyldigheten. Den fråga man då får ställa sig är om sjukdomsfallet har medfört att bidragstagaren inte har haft möjlighet att inse att han eller hon borde ha anmält en inkomstökning.

Exempel

Bengt uppbär bostadsbidrag under hela kalenderåret och han har inte anmält någon förändring av sin inkomst. Skillnad mellan uppgiven bidragsgrundande inkomst och taxerad inkomst är ändå 38 000 kr. Bengt anför att han p.g.a. återkommande depressioner och sjukdomsproblem har haft en rörig ekonomisk situation och därmed inte haft möjlighet att överblicka situationen under längre tid. Läkarintyg finns som styrker sjukdom samt att denna har inneburit att Bengt inte har insett att han var anmälningsskyldig för inkomstförändringen.

Frågan är om man här kan kräva att Bengt skall uppfylla anmälningsskyldigheten eller om hänsyn skall tas till sjukdom och om detta är en godtagbar förklaring till underlåtenheten. Enligt RFV:s förslag till ny eftergiftsregel kan Försäkringskassan pröva om särskilda skäl föreligger för att helt eller delvis efterge krav på återbetalning, trots att Bengt inte anmält inkomstförändringen.

Ytterligare ett exempel där det kan finnas anledning att skälighetspröva anmälningsskyldigheten är när en person i bidragshushållet får en inkomstökning och den andra får en inkomstsänkning.

Exempel

Camilla och Jonas har i ansökan om bostadsbidrag uppgett till Försäkringskassan att de har bidragsgrundande inkomster på 50 000 kr respektive 160 000 kr. Under bidragsåret har dock Camilla tjänat 15 000 kr mindre än vad hon uppgett och maken Jonas har tjänat 15 000 kr mer än vad han har uppgett. Camilla och Jonas har inte ansett att de behöver anmäla inkomstförändringarna eftersom dessa tar ut varandra och totalt för bidrags-hushållet blir ± 0 kr.

Det bör uppmärksammas att Camilla har inkomster som ligger under den individuella inkomstgränsen enligt 13 § BoL.¹⁴ Om både Camilla och Jonas i stället hade haft inkomster som låg över den individuella inkomstgränsen hade det inneburit att det preliminära bostadsbidraget inte skulle ha påverkats om Jonas och Camilla hade anmält sina rätta inkomster. När en av eller båda

---

¹⁴ Av 13 § första stycket BoL, framgår följande: Bostadsbidrag bestäms enligt 14–15 a §§, om den bidragsgrundande inkomsten inte överstiger för en sökande 117 000 kronor eller för makar 58 500 kronor för var och en av dem. Om den bidragsgrundande inkomsten är högre, skall bidraget minska med 20 procent av den överskjutande inkomsten.

makarnas inkomster i stället ligger *under* den individuella inkomstgränsen, påverkas det preliminära bostadsbidraget om de anmäler inkomständringarna. RFV:s förslag till ny eftergiftsregel innebär att Försäkringskassan kan pröva om särskilda skäl föreligger för att helt eller delvis efterge krav på återbetalning, trots att Camilla och Jonas inte anmält inkomstförändringen. Detsamma gäller även i de fall bidragstagarna ligger över den individuella inkomstgränsen.

6.3 Marginell differens mellan uppgiven inkomst och inkomst efter taxering

Bidragshushållen kan enligt förarbetena få sin rätt till eftergift prövad om skillnaden mellan uppgiven inkomst och inkomst efter taxering är rent marginell.¹⁵

På försäkringskassorna har en praxis utvecklats där en inkomstökning på 6 000 kronor per år och hushåll fungerar som riktmärke för vad som kan anses vara en marginell inkomstökning. I de domar som hittills meddelats från länsrätter och kammarrätter stöds detta ställningstagande. Beloppet motsvarar ett bostadsbidrag på 100 kronor per månad. Preliminärt bostadsbidrag som understiger 100 kronor per månad betalas enligt 13 och 16 §§ BoL inte ut.

Enligt RFV är det önskvärt att vad som skall bedömas vara marginellt kommer till uttryck av lagstiftaren. Detta skulle bidra till en ökad likformighet. Det är vidare önskvärt att vad som bedöms vara marginellt knyts till prisbasbeloppet så att det följer samhällets ekonomiska utveckling. Detta skulle förenkla Försäkringskassans tillämpning.

RFV föreslår därför att en årlig inkomstökning som motsvarar 20 procent av prisbasbeloppet fungerar som ett riktmärke för vad som kan anses vara en marginell inkomstökning. Det belopp som på så sätt framräknas bör avrundas till närmaste hundratal kronor. För 2001 skulle detta innebära 7 400 kronor per år och hushåll.¹⁶ Om det framräknade beloppet slutar på 50 kronor avrundas beloppet till närmaste högre hundratal kronor.

---

¹⁵ Prop. 1998/99:77 s. 10 där det sägs att ”Om beloppen vid en sådan jämförelse skiljer sig annat än rent marginellt åt skall utgångspunkten vara att någon eftergift inte skall kunna ske.

¹⁶ Med det nuvarande basbeloppet på 36 900 kr motsvarar en inkomstökning på 20 procent, 7 380 kr per år och hushåll.

Det bör observeras att bidragshushållet ändå blir återbetalningsskyldigt om inkomstökningen bedöms vara marginell. Det som skiljer om ökningen bedöms vara marginell, är att undantag från anmälningsskyldigheten då kan göras. En prövning av om det föreligger särskilda skäl för att helt eller delvis efterge återkravet kan då ske direkt. Med andra ord behöver någon skälighetsprövning inte ske innan man bedömer om det utifrån den återbetalningsskyldiges ekonomiska eller personliga förhållanden finns några särskilda skäl.

6.4 Ekonomiska förhållanden

RFV anser inte att det behövs någon förändring vad gäller över vilken tid Försäkringskassan skall bedöma bidragshushållets betalningsförmåga vid en eftergiftsprövning. Däremot föreslår RFV att ledning tas från utsökningsbalkens beneficiumregler i stället för socialbidragssystemet vid bedömning av de återbetalningsskyldigas möjligheter att betala sin skuld.

Den bedömning som skall göras av sökandens och eventuellt medsökandens möjligheter att betala skall – precis som tidigare – göras utifrån en helhetsbild av deras ekonomiska situation. I denna bedömning skall Försäkringskassan beakta hur inkomsterna varit under åren närmast före ansökan, hur den aktuella situationen är och vilka utsikter som kan bedömas föreligga vad gäller framtida inkomster. Lagstiftaren har uttalat att i de flesta fall torde det vara möjligt att göra en relativt säker bedömning av hur en persons ekonomi kommer att utvecklas det närmaste året.¹⁷ Detta under förutsättning att inget oförutsett inträffar. Enligt regeringens bedömning är en rimlig utgångspunkt för att eftergift skall kunna komma i fråga, att den tid under vilken betalningsförmågan kan förväntas bestå, uppgår till minst ett år.¹⁸

Lagstiftaren har ansett att bedömning av möjligheter att fullgöra återbetalningen skall göras på relativt lång sikt. Endast det förhållandet att bidragstagaren i samband med att avstämning görs och krav på återbetalning aktualiseras t.ex. uppbär socialbidrag p.g.a. tillfälliga ekonomiska svårigheter som inte bedöms bli bestående, bör inte medföra rätt till eftergift.

---

¹⁷ Prop. 1998/99:77 s. 9.

¹⁸ Prop. 1998/99:77 s. 9.

Vid fall av mer tillfällig oförmåga att betala bör man i stället undersöka möjligheten att upprätta en avbetalningsplan för att betalningarna skall kunna delas upp under en längre tid.¹⁹

6.4.1 Hur bedöma betalningsförmåga?

Som utgångspunkt för bedömningen av de återbetalningsskyldigas möjligheter att faktiskt betala skulden anges i prop. 1998/99:77 att ledning kan sökas i socialbidragssystemet. Där sägs att bostadsbidragstagare som uppbär socialbidrag och förväntas fortsätta med detta eller som inte har högre inkomster än som motsvarar socialbidragsnivån, skall normalt kunna komma i fråga för eftergift.

Vid bedömning av betalningsförmågan tas i andra socialförsäkringsförmåner vanligtvis ledning av utskökningsbalkens beneficiumregler (UB 7 kap. 4 och 5 §§). Dessa regler innebär att gäldenären får förbehålla sig ett visst belopp för eget och familjens underhåll innan utmätning av lön m.m. kan komma i fråga. Vid bedömning av återbetalningsskyldighet för utgivet underhållsstöd samt vid bedömning av rätt till anstånd och eftergift enligt lagen om underhållsstöd (USL) tillämpas exempelvis de nämnda beneficiumreglerna.

Riksskatteverket meddelar varje år med stöd av 2 kap. 2 § förordningen (1988:784) med instruktion för exekutionsväsendet, rekommendationer om förbehållsbeloppet vid utmätning av lön m.m. Av rekommendationer och föreskrift framgår vilken del av gäldenärens lön som får tas i anspråk genom utmätning.²⁰ Förbehållsbelopp finns fastställda för ensamstående, makar och andra sammanboende samt för barn i olika åldrar. Förbehållsbeloppen ligger något över socialbidragsnormen och det som bl.a. skiljer är det sätt man beräknar den betalningsskyldiges bostadskostnad på.²¹

Det främsta skälet till varför RFV anser att det är lämpligare att utgå från beneficiumreglernas förbehållsbelopp vid bedömning av om betalningsförmåga finns, är att socialbidragsnormen inte är avsedd att vara en standard ett hushåll skall leva på under en längre tid. Socialbidragets syfte är att vara det

---

¹⁹ Prop. 1998/99:77 s. 9.

²⁰ RSFS 2000:20 och RSV:s rekommendation Ex 2000:1

²¹ Socialbidragsreglerna tar enligt socialtjänstlagen § 6 b endast hänsyn till skäligen bostadskostnader medan RSV Ex 2000:1 vid bestämmande av förbehållsbeloppet tar hänsyn till den faktiska bostadskostnaden. Reducering kan dock ske om bostadskostnaden är oskäligt hög.

yttersta skydds nätet för människor i tillfällig ekonomisk kris. Socialbidraget garanterar alla familjer en skälig levnadsnivå om familjen inte kan försörja sig på annat sätt. Bidraget prövas individuellt och det sänks om familjens övriga inkomster ökar, vare sig detta sker genom en högre lön eller höjt stöd från något håll, t.ex. genom höjda barnbidrag. Socialbidraget är således ett stöd som garanterar konsumtion på en viss nivå. Det är inte en garanti för en viss inkomst.

Att utgå från beneficiumreglernas förbehållsbelopp som i stället garanterar en viss inkomststandard, förefaller tillräckligt vid bedömning av betalningsförmåga i samband med en eftergiftsprövning enligt BoL. De hushåll som uppbar bostadsbidrag har som regel mycket låga inkomster och några realiserbara tillgångar som prop. 1998/99:77 talar om finns om inte aldrig, så i vart fall mycket sällan.²²

6.5 Personliga förhållanden

Det har framkommit att det inte är klart om den nuvarande utformningen av 28 § BoL ger utrymme för att väga in personliga förhållanden vid en eftergiftsprövning. Visserligen uttalar paragrafen att Försäkringskassan får efterge krav på återbetalning om det finns särskilda skäl och dessa skäl skulle då kunna härröra sig till personliga förhållanden. Men p.g.a. att den nuvarande eftergiftsregeln säger att man vid bedömningen av om det finns särskilda skäl, skall särskilt beaktas sökandens och medsökandens förmåga att kunna betala tillbaka bidraget, är det lätt att fokusering endast sker på de ekonomiska förhållandena. RFV anser därför att det i 28 § krävs ett förtydligande om att personliga förhållanden kan beaktas vid en eftergiftsprövning.

Enligt RFV finns det fördelar med att paragrafen utformas på ett sätt där det tydligt framgår att hänsyn kan tas till sådana förhållanden. Konstruktionen skulle då mer komma att likna andra eftergiftsregler inom socialförsäkringsområdet²³ och bli mer förutsägbar för medborgarna.

RFV anser att eftergift även bör kunna komma i fråga om det finns särskilda skäl för det, med hänsyn till den återbetalningsskyldiges personliga förhållanden. Sådana skäl kan exempelvis finnas i situationer av rehabiliteringskaraktär eller andra liknande situationer där en eftergift av skulden är nödvändig för att rehabiliteringen skall lyckas eller för att den återbetalningsskyldige

---

²² Jfr prop. 1998/99:77 s. 9.

²³ Jfr exempelvis 20 kap. 4 § AFL samt 20 och 35 §§ USL.

inte skall slås ut socialt.²⁴ Försäkringskassan bör inte äventyra en rehabilitering genom att vägra eftergift, när eftergift framstår som skäligt med hänsyn till andra myndigheters handlande.

---

²⁴ Jfr prop. 1995/96:208 Underhållsstöd till barn med särlevande föräldrar, m.m., s. 54 och 91.

7 Information till bidragshushållen

7.1 Bidragstagarnas kännedom om bostadsbidragssystemets grundläggande regler

I augusti 1999 lämnade RFV en utvärdering till regeringen av de nya reglerna för bostadsbidrag som började tillämpas den 1 januari 1997. I samband med utvärderingen genomfördes en telefonintervjuundersökning. Detta skedde efter en debatt i media där de nya regelsystemet i allmänhet ifrågasattes och i synnerhet vilken betalningsförmåga bidragstagare hade att återbetala skuld som uppstått i samband med avstämning mellan preliminärt och slutligt bostadsbidrag. Undersökningen handlade främst om bidragstagarnas kunskaper om det nya regelsystemet. De frågor som handlade om attityder till det nya systemets grundläggande regelverk ställdes till både bidragstagare och allmänheten.

1999 års utvärdering visade att bidragshushållen inte anmälde sina inkomständringar. Trots att 80 procent av hushållen vid avstämningen hade en differens mellan taxerad och senast beräknad inkomst på mer än 10 000 kronor hade bara 25 procent anmält ändrat inkomst någon gång under året.

Telefonundersökning visade att en stor andel av bidragstagarna hade en god kännedom om bostadsbidragssystemets grundläggande regler. Vidare visade resultaten att både bland allmänhet och bidragstagare fanns ett starkt stöd för systemets utformning. RFV konstaterade därför i sin uppföljning att såväl bidragstagarna som allmänheten i huvudsak varit informerade om de nya reglerna och ställde sig bakom bostadsbidragssystemets utformning.²⁵

I genomsnitt ansåg 43 procent av alla bidragstagarna att de hade fått en bra eller mycket bra information av Försäkringskassan. De som uppgivit att de var mest nöjda med Försäkringskassans information om bostadsbidrag var de som hamnat i intervallen ± 500 kronor. I den gruppen var två tredjedelar nöjda. Minst nöjda, cirka 20 procent, var bidragstagarna i skuldgrupperna.

Undersökningen visade att en stor andel av bidragsmottagarna hade en god kännedom om de grundläggande reglerna i bostadsbidragssystemet. Hela 91 procent av hushållen uppgav att de kände till att förändrad inkomst skall an-

---

²⁵ RFV Anser 1999:6.

mälas till Försäkringskassan. 70 procent visste att denna anmälan skall göras omgående och 71 procent att man kunde bli återbetalningsskyldig.

Särskilt starkt var stödet för att inkomstkontroll görs. Över 80 procent bland både allmänhet och bidragstagare ställde sig positiva till detta. Stödet bland bidragstagarna för att man kan bli återbetalningsskyldig av bostadsbidrag om man tjänat mer än vad man uppgivit till Försäkringskassan, var spritt mellan hushåll som blivit återbetalningsskyldiga och hushåll som fått en extra utbetalning. Bland de sistnämnda var cirka 60 procent positiva till en återbetalningsskyldighet medan det bland hushåll som var återbetalningsskyldiga, var endast 40 procent positiva till regeln.

Utifrån dessa resultat konstaterade RFV att den information som funnits tillgänglig för bidragstagarna sedan den nya lagstiftningen infördes hade varit god.

Sedan telefonundersökningen genomfördes har ytterligare två avstämningar skett mellan preliminärt och slutligt bostadsbidrag med medföljande media-rapportering. RFV:s bedömning är att detta inneburit att kunskapen om kravet på anmälningsskyldighet nu är ännu högre än när undersökningen genomfördes. Däremot är troligen förståelsen och acceptansen av anmälningsskyldigheten lägre när det gäller vissa bidragshushåll, såsom de där inkomstökningen har inträffat efter att bostadsbidraget har upphört att utbetalas samt för socialbidragshushåll. RFV:s förslag till ändring av eftergiftsregeln riktar sig speciellt till dessa grupper. Om RFV:s förslag till lagändringar genomförs blir det enklare att ge en lättförståelig information om anmälningsskyldigheten, samtidigt som acceptansen för reglerna kan förväntas öka.

7.2 Vilken information får bidragstagarna i dag om anmälningsskyldighet m.m.?

7.2.1 Ansökan

Blanketterna för ansökan om bostadsbidrag innehåller ett informationsblad. Där finns bl.a. information om slutligt bostadsbidrag och anmälningsskyldighet. Information om att anmälningsskyldigheten gäller även om bidraget upphört under året har dock tillkommit först vid den ansökan som gäller fr.o.m. 2001. De första som fått det nya informationsbladet är de hushåll som haft bidrag t.o.m. december 2000 och därför automatiskt fått en ansökningsblankett med informationsblad hemsänt i slutet av oktober 2000.

7.2.2 Beslutsbrev

Preliminärt bostadsbidrag – I brev med meddelande om beslut om preliminärt bostadsbidrag finns information om anmälningsskyldighet vid ändrade förhållanden, t.ex. inkomster. Det finns dock ingen specifik information om att detta gäller även om bidraget upphört. I de fall ansökan om bostadsbidrag avslås finns ingen information om anmälningsskyldighet. Det finns inte heller någon sådan information i brev som innehåller beslut om att dra in bostadsbidraget.

Slutligt bostadsbidrag – I brev avseende slutligt bostadsbidrag till hushåll som fått för mycket preliminärt bostadsbidrag, finns en kort information om möjligheten till eftergift av återbetalningsskyldigheten samt vilka regler som gäller för detta.

7.2.3 Broschyr

I broschyren Försäkringskassan informerar om bostadsbidrag (FKF 4355), finns bl.a. information om preliminärt och slutligt bostadsbidrag och om anmälningsskyldigheten. Där framgår att anmälningsskyldigheten gäller även om bidraget upphört under året.

Broschyren sänds inte ut automatiskt tillsammans med t.ex. beslutsbrev. Beställning kan göras via internet, telefonitjänst eller rekvireras från Försäkringskassan.

7.2.4 Årlig information

I april 2000 och augusti 2001 har en riktad information sänts till hushåll som fått bostadsbidrag 1998 respektive 1999. Informationen har gällt möjligheten att göra en förtida återbetalning senast den 30 september för att undvika att behöva betala en avgift om för mycket preliminär bostadsbidrag har betalats ut. Till brevet bifogas tabeller över bostadsbidragets storlek vid olika inkomster och hushållstyper (samma tabeller som i ovan nämnda broschyr). Denna information är en årlig påminnelse om möjligheten till förtida återbetalning.

7.3 Hur kan informationen vidareutvecklas?

Inom RFV pågår ett arbete med att se över samtliga maskinellt framtagna brev och beslut. Syftet är att ytterligare förbättra förståelsen och informationen i breven samt att göra blanketter och informationsmaterial mer tillgäng-

liga. Att förmedla information till bidragstagarna skall inte bara ses som ett sätt att föra ut kunskaper utan också som en påminnelse och ett förtydligande av vikten av att följa gällande regelverk som t.ex. att anmäla inkomständringar omgående. Detta är en förutsättning för att uppnå en hög träffsäkerhet i avstämningen mellan preliminärt uppgiven inkomst och den taxerade inkomsten.

I samband med detta arbete kommer bostadsbidragsbrevens att noga penetreras så att de blir tydligare när det gäller bl.a. om anmälningsskyldigheten.

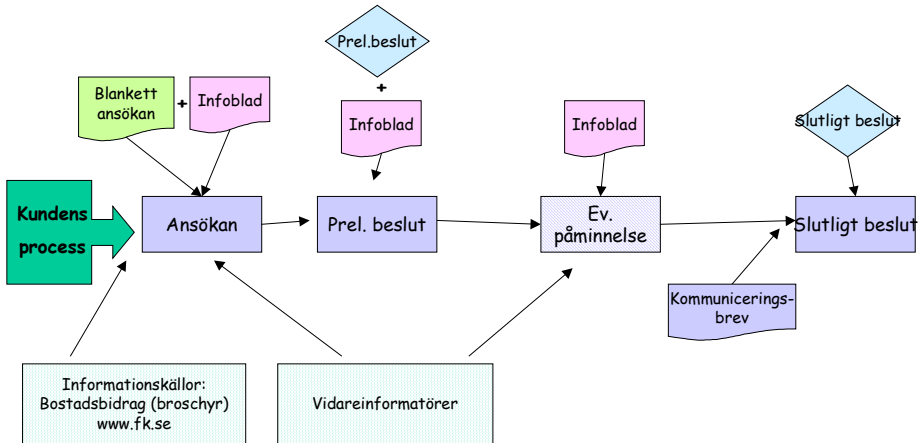
1999 års telefonundersökning visade att större delen av bidragstagarna har kunskap om anmälningsskyldigheten men ändock har de uppenbarligen inte tillgodogjort sig denna kunskap. Vad som är orsaken till detta kan man spekulera i. Kan det vara så att inkomstförhållanden ett år framåt i tiden är alltför svårt att uppskatta? Har bidragstagarna alltför liten kunskap om sin egen ekonomi? Eller känns risken att bli återbetalningsskyldig två år senare så avlägset att man inte anmäler för stunden och i stället skjuter upp saken?

Om risken att bli återbetalningsskyldig inte är incitament nog att anmäla sina inkomster kan man undra vad som skall till. En relevant fråga är om man kan informera bort de kunskapsbrister som eventuellt finns? Oavsett svar på den frågan så kan informationen till bidragshushållen förbättras.

I samband med att bostadsbidragstagarna erhåller meddelande om slutligt bostadsbidrag i månadsskiftet januari/februari och beslut om slutligt bostadsbidrag i mitten av mars, hör många personer av sig till försäkringskassorna och ställer en rad frågor. För att öka bidragstagarnas kunskap om bostadsbidragets regelverk planeras att i samband med 2002 års avstämning gå ut med en riktad informationskampanj till bostadsbidragstagarna. I kampanjen ingår att ta upp ett antal vanliga frågor som bidragstagarna ställer i samband med avstämningen och ge svar på dessa frågor.

För att få en uppfattning om vilka frågor som är vanliga vid avstämningen har sex olika försäkringskassor av varierande storlek och med geografisk spridning i landet fått i uppdrag av RFV att i samband med årets avstämning sammanställa de vanligaste frågorna som därmed kan vara lämpliga att ta upp.

RFV kommer att i det fortsatta arbetet analysera olika vägar att ytterligare förbättra informationen, utifrån ovanstående. En idéskiss finns för närvarande om hur en ny informationsprocess kan se ut:

För att med nuvarande bostadsbidragssystem förbättra förståelsen för och efterlevelsen av anmälningsskyldigheten finns förslag om att:

- Kriterierna för vad anmälningsskyldigheten innebär och hur den skall gå till definieras tydligt.
- Informationen om anmälningsskyldigheten ses över och formuleras på ett enhetligt och enkelt sätt i alla informationskanaler. Språket skall vara rakt och enkelt.
- Ett särskilt separat infoblad med text om anmälningsskyldigheten arbetas fram för att användas vid olika situationer:
  - 1) Infobladet bifogas alltid ansökan
  - 2) Infobladet bifogas alltid preliminärt beslut
  - 3) Infobladet kan vid behov även skickas ut som påminnelse till olika grupper av bidragstagare, exempelvis studenter och socialbidragstagare
  - 4) Infobladet distribueras till olika vidareinformatörer.
- Socialnämnder och CSN kan t.ex. användas som vidareinformatörer.
- Kontinuerliga uppföljningar görs av bidragshushåll som inte anmält förändringar till Försäkringskassan och som därmed blivit återbetalningsskyldiga. Orsaken till varför anmälningsskyldigheten inte har uppfyllts tydliggörs.
- Möjligheterna för den enskilde att kunna förutse konsekvenserna av inkomstförändringar på det slutliga bostadsbidraget bör förbättras, bl.a. genom framtagning av bättre simuleringsmöjligheter för komplexa situationer.

8 Administrativa och ekonomiska konsekvenser

8.1 Administrativa konsekvenser

I förarbetena till det nuvarande bostadsbidragssystemet uttalades att det var viktigt att administrationen av det nya systemet utformades på ett sådant sätt att Försäkringskassans handläggning sker så effektivt som möjligt. Därför bör manuella rutiner i största möjliga omfattning begränsas. Avstämningen bör göras maskinellt och besked om det slutliga bostadsbidraget bör automatiskt översändas till bidragstagaren.²⁶

Ett av målen vid utformningen av det nya systemet var att en enkel administration skulle erhållas. Den nuvarande återkravsregeln (dvs. 28 § första meningen BoL) är också förenklad till att återbetalning skall ske om för mycket bidrag har betalats ut, utan att någon prövning behöver ske av om bidragstagaren har förorsakat felet eller borde ha insett det.²⁷

För att uppnå en tillämpning av en eftergiftsregel som för medborgaren är enkel att förutse och förstå är det dock inte möjligt att ha en handläggning helt utan manuella inslag. En regeländring enligt RFV:s förslag som innefattar skälighetsbedömningar kan inte styras av maskinella IT-rutiner. Den nu föreslagna ändringen kommer därmed troligen att leda till en ökad administrativ belastning för försäkringskassorna. Omfattningen härav samt hur stor ökningen av administrationskostnaderna är, går dock i dag inte att bedöma.

Införande av en vidgad eftergiftsregel kan emellertid förväntas medföra färre omprövningar och överklaganden till länsrätt och därmed sänkta kostnader för både länsrätter och försäkringskassor.

8.2 Kostnadsberäkningar och budgeteffekter

Det är inte möjligt att utifrån den statistik som finns säga något om hur många fall som kommer beröras av RFV:s förslag. Kostnadsökningen uppskattas vara marginell och bedöms kunna finansieras inom nuvarande ekonomiska ramar.

---

²⁶ Prop. 1995/96:186 s. 25.

²⁷ Prop. 1995/96:186 s. 26.

RFV:s inkomstavstämningar visar att sedan 1997, då de nya bostadsbidragsreglerna infördes, har kostnaderna för bostadsbidraget minskat, och antalet bidragshushåll och återbetalningsskyldiga hushåll har blivit färre. Andelen återbetalningsskyldiga hushåll bland bidragshushållen har dock i stort sett varit oförändrad, mellan 41 och 46 procent, under åren. Hushållens genomsnittliga återbetalningsskuld har varit densamma de två senaste åren, cirka 3 800 kronor. Över hälften av de hushåll som beviljats hel eller delvis eftergift har eftergivits återkrav på över 3 000 kronor eller mer. Nästan 90 procent av de drygt 3 miljoner kronor som hittills eftergivits för bidragsåret 1999 utgörs av eftergifter på över 3 000 kronor.

Av RFV:s hittills förda statistik över eftergifter kan för närvarande inga långtgående slutsatser dras.

För 1997 års bostadsbidrag beviljades eftergifter med sammanlagt cirka 12 miljoner kronor, för 1998 års bidrag sjönk de beviljade eftergifterna till cirka 5,8 miljoner kronor. Under första kvartalet 2001 har eftergifter beviljats med cirka 3 miljoner kronor. Antalet beslut med beviljande av eftergift kan för andra kvartalet antas komma bli ungefär lika många till antalet och beloppsmässigt som under det första kvartalet. Vanligtvis fattas nämligen större delen av eftergiftsbesluten under första och andra kvartalet varje år.

De beviljade eftergifterna för bidragsåret 1999 kan därför antas uppgå till cirka 6 miljoner kronor, dvs. ungefär lika mycket som bidragsåret 1998. För kommande år uppskattar RFV att statens kostnad med nuvarande eftergiftsregler kommer att sjunka marginellt eftersom antalet återbetalningsskyldiga hushåll och återkravsbeloppet förväntas fortsätta minska.

Bidragsåret 1997 utgjorde de beviljade eftergifterna cirka 1,8 procent av den totala återkravsskulden, bidragsåret 1998 var motsvarande andel cirka 0,9 procent. För bidragsåret 1999 kan, förutsatt att besluten för andra kvartalet 2001 motsvarar lika mycket i värde som första kvartalet, den totala eftergiften förväntas uppgå till cirka en procent av återkravsskulden på cirka 468 miljoner kronor. Om kostnaden för eftergifterna i förhållande till återkravsskulden fortsätter att motsvara cirka en procent innebär det att kostnaden för eftergifterna kan antas uppgå till knappt 5 miljoner kronor för bidragsåret 2000.

Statistiken visar på stora skillnader i försäkringskassornas bedömning av om hel eller delvis eftergift beslutats eller avslagits. Första kvartalet 2001 visar på den största skillnaden, andelen beviljade hela eftergifter varierar med mellan 1 och 23 procent hos kassorna. Riksgenomsnittet för antalet beviljade hela eftergifter har ökat. Riksgenomsnittet bidragsåret 1997 var drygt 6 pro-

cent och 1998 cirka 5 procent. Den hittills förda statistiken för bidragsåret 1999 visar på en ökning till cirka 10 procent.

De nu föreslagna reglerna om eftergiftsprövningar syftar bl.a. till att minska skillnaderna mellan kassornas bedömningar. Om en sådan utveckling medför att det genomsnittliga antalet beviljade eftergifter ökar till upp emot 15 procent skulle detta kunna innebära en kostnadsökning med cirka två miljoner kronor.

Även om nu föreslagna eftergiftsregler kan medföra vissa kostnadsökningar så kan det antas att kostnaderna inte ökar i praktiken eftersom många bidragstagare saknar betalningsförmåga och därför enligt nuvarande regler inte kan återbetala fastställda återkrav. Cirka en fjärdedel av de hushåll som hade skuld för 1997 års bidrag hade socialbidrag någon gång under året. Nämnas bör att cirka 15 procent av de återbetalningsskyldiga för bidragsåret 1997 (cirka 30 000 hushåll) hade per den 31 december 1999 inte påbörjat någon avbetalning alls av skulden. Dessa hushåll var tillsammans skyldiga cirka 145 miljoner kronor motsvarande drygt 20 procent av den ursprungliga skulden. Cirka 15 procent av de återbetalningsskyldiga bidragsåret 1998, drygt 27 000 hushåll, hade per den 31 december 2000 inte påbörjat någon avbetalning på bostadsbidragsskulden för år 1998. Dessa hushåll var tillsammans skyldiga cirka 146 miljoner kronor, cirka 22 procent av ursprungliga skulden. Effekten på budgeten torde mot denna bakgrund bli marginell eftersom dessa bidragstagare redan i dag inte kan betala sina återkrav.

9 Gender- och barnperspektiv

9.1 Genderperspektiv

Någon mer omfattande studie har inte gjorts. Det finns dock en klar övervikt för kvinnor bland bostadsbidragstagarna. Av de 152 000 ensamstående som i maj 2000 fick bostadsbidrag för hemmavarande barn, är 138 100 kvinnor och 13 900 män. Andelen kvinnor uppgår således till 91 procent. När det gäller hushåll som får bidrag för enbart umgängesbarn är däremot männen i majoritet bland de ensamstående bidragstagarna; 74 procent är män.

RFV anser att föreslagen förändring av eftergiftsregeln inte har någon genderpåverkan.

9.2 Barnperspektiv

Cirka 82 procent av samtliga bostadsbidragshushåll var för bidragsåret 1999 barnfamiljer. Detta motsvarar cirka 290 000 hushåll.

Av de hushåll som vid avstämningen 2001 blev återbetalningsskyldiga var cirka 77 procent barnfamiljer, vilket motsvarar cirka 127 000 hushåll.²⁸ Dessa barnfamiljer har att tillsammans betala tillbaka 504 miljoner kronor.²⁹ Nedanstående tabell visar i vilken omfattning barn berörs av återbetalningsskyldighet.³⁰

---

²⁸ Detta motsvarar ensamståendehushåll med barn 79 400 hushåll, makar och samboendehushåll med barn 37 200 samt hushåll med umgängesbarn 10 350.

²⁹ Detta kan jämföras med ungdomshåll utan barn som sammantaget har att betala tillbaka 66 miljoner kronor.

³⁰ Umgängesbarn är inkluderade i siffrorna vilket kan medföra att dessa barn blir dubbelräknade om de är hemmavarande barn i ett annat bidragshushåll. F.n. finns 10 350 bidragshushåll som har umgängesbarn och är återbetalningsskyldiga.

Barn som berörs av återbetalningsskyldighet i bostadsbidragssystemet, bidragsåret 1999 avstämning 2001

<i>Hushållstyp</i>	<i>Antal hushåll</i>	<i>Antal barn</i>
Ensamstående med 1 barn	37 500	37 500
Ensamstående med 2 barn	36 100	72 200
Ensamstående med 3 barn eller fler	16 000	minst 48 000
Sammanboende med 1 barn	8 500	8 500
Sammanboende med 2 barn	13 000	26 000
Sammanboende med 3 barn eller fler	16 700	minst 50 100
Summa	127 800	minst 242 300

Källa: RFV

I dag finns cirka 2 miljoner barn i Sverige, vilket innebär att cirka 12 procent av samtliga barn i Sverige bor i ett hushåll som är återbetalningsskyldigt för för mycket utbetalt bostadsbidrag.

RFV:s förslag till ny eftergiftsregel bedöms påverka barns situation endast indirekt, dock i positiv mening eftersom förslaget innebär att fler eftergifter kan prövas. Detta ligger också i regeringsuppdragets utformning som ju syftar till att fler bidragshushåll (som nämns i kapitel sex) skall kunna bli föremål för en eftergiftsprövning och därmed komma förbi det nålsöga som anmälningsskyldigheten i dag innebär.

Under året har följande RFV Anser kommit ut:

2001:1   Arbetshjälpmedel, Kammarrättsdomar 1993 – 2000.
Rättsfallsöversikt